

ಸಂಧಿ ೨೨ - ಭಕ್ತಾಪರಾಧಸಹಿಷ್ಣು ಸಂಧಿ (ಸಕಲದುರಿತನಿವಾರಣ ಸಂಧಿ)

ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಹೀನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯ ಫಲವನ್ನೇ ಕೊಡುವನೆಂದು ಸದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ದಯಾಸಮುದ್ರನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರುಗಳ || ಪಲ್ಲವಿ ||

ಶ್ರೀಲಕುಮೀವಲ್ಲಭಗೆ ಸಮ ಕರು
ಣಾಳುಗಳನಾಕಾಣೆನಲ್ಲಿ ಕು
ಚೇಲನವಲಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟನು ಸಕಲಸಂಪದವ ||
ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣವಸ್ತುಗಳ ಪಾಂ
ಚಾಲಿಗಿತ್ತನು ದೈತ್ಯನುದರವ
ಶೀಳಿಸಂತ್ಯೆಸಿದನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ || 1 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀಲಕುಮೀವಲ್ಲಭಗೆ=ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ, ಸಮ=ಸಮರಾದ, ಕರುಣಾಳುಗಳ, ಎಲ್ಲಿ=ಯಾವ ಲೋಕದಲ್ಲೂ, ನಾ=ನಾನು, ಕಾಣೆ= ಕಾಣೆನು. ಕುಚೇಲನ=ಸುಧಾಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ, ಅವಲಿಗೆ=ಅವಲಕ್ಕಿಗೆ, ಮೆಚ್ಚಿ, ಸಕಲ ಸಂಪದವ ಕೊಟ್ಟನು. ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣ=ದ್ರೌಪದಿಯ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಪಾಂಚಾಲಿಗೆ=ದ್ರೌಪದಿ ದೇವಿಯರಿಗೆ, ವಸ್ತುಗಳ=ಅಪರಿಮಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇತ್ತನು; ದೈತ್ಯನ=ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪನನ್ನು ಶೀಳಿ, ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ=ಕರುಣಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಪ್ರಹ್ಲಾದನ, ಸಂತ್ಯೆಸಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನೆಂದರೆ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನಲ್ಲದೆ, ಅವನಿಗೆ ಸಮರಾದವರು ಮತ್ತಾರೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವು. ಅಂತಹಾ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಯಾರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವನೆಂದರೆ, ಕುಚೇಲನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಂದಿದ್ದ ೪ ಮುಷ್ಟಿ ಅವಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಷ್ಟಿ ಅವಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಐಹಿಕದಲ್ಲಿ ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ದ್ರೌಪದಿಯು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದುಃಶಾಸನನು ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುಲಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, “ಹಾ ಕೃಷ್ಣಾ ದ್ವಾರಕಾವಾಸಿಣಿ” ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ, ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಕ್ಷಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಲು, ಪರಮಾತ್ಮನು ನರಸಿಂಹಾವತಾರ ಮಾಡಿ ಹಿರಣ್ಯನನ್ನು ಶೀಳಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರನೆಂದರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಜಿಸಿ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದರೆ ಇಹಪರಂಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಎಂದಿಗೂ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೇವಶರ್ಮಾಹ್ವಯ ಕುಟುಂಬಕೆ
ಜೀವನೋಪಾಯವನು ಕಾಣದೆ
ದೇವದೇವಶರಣ್ಯ ರಕ್ಷಿಸುರಕ್ಷಿಸೆನೆ ಕೇಳಿ ||
ತಾನೊಲಿದು ಪಾಲಿಸಿದ ಸೌಖ್ಯ ಕೃಪಾ
ಪಾವಲೋಕನಿಂದ ಈತನ
ಸೇವಿಸದೆ ಸೌಖ್ಯಗಳಬಯಸುವರಲ್ಲವಾನವರು || 2 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದೇವಶರ್ಮಾಹ್ವಯ=ದೇವಶರ್ಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ= ತನ್ನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಜೀವನೋಪಾಯವನು ಕಾಣದೆ, ದೇವದೇವ! ಶರಣ್ಯ! ರಕ್ಷಿಸು! ರಕ್ಷಿಸು ಎನೆ, ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಕೇಳಿ=ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸನು ಕೇಳಿ, ತಾನೊಲಿದು ಕೃಪಾವಲೋಕನದಿಂದ, ಕರುಣಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಸೌಖ್ಯಪಾಲಿಸಿದ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನಿತ್ತನು. ಅಲ್ಲ ಮಾನವರು, ಈತನ=ಈ ಶ್ರೀನಿವಾಸನನ್ನು ಸೇವಿಸದೆ, ಸೌಖ್ಯಗಳ ಬಯಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ದೇವಶರ್ಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಪೋಷಿಸಲು ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಲು ಶ್ರೀನಿವಾಸನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆದಿತ್ಯಪುರಾಣ ವೇಂಕಟೇಶ ಮಹಾತ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕಾರ ಆದಿತ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಉವಾಚ|| ಪ್ರೀತೋಹಂ ತೇ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠ ಮದುಪಾಸನಕರ್ಮಣಾ|| ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಸಿದ್ಧಿ ಕಾರಣಂಸ್ತೋತ್ರ ಮುತ್ತಮಂ|| ಕೃತವಾನಸಿಯನ್ಮಾತ್ರಂ ಮಾಭ್ಯೆಷ್ಠಾತ್ರ ಪರತ್ರಹಿ|| ವಿಪನ್ನಾಶಃ ಸಂಪದಾಪ್ತಿಭೂಯಾತ್ತೇ ಮದನುಗ್ರಹಾತ್|| ಮಮಭಕ್ತಸ್ಯ ತೇಗೇಹೇ ಸ್ವರ್ಣವೃಷ್ಟಿದಿನೇದಿನೇ||” ಶ್ರೀನಿವಾಸನು ದೇವಶರ್ಮನನ್ನು, ನೋಡಿ ಹೇಳಿದುದೇನೆಂದರೆ:- ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಷ್ಠ! ನೀನು ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ರೂಪವಾದ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆನು. ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿರುವೆ; ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಇಹದಲ್ಲೂ ಪರದಲ್ಲೂ ಸಹ ಭಯ ಪಡಬೇಕಾದುದು ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಿನ್ನ ವಿಪತ್ತು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯವೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲೂ ಭಂಗಾರದ ಮಳೆಗರೆಯುವುದು ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನು ವರವನ್ನಿತ್ತನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. “ಸುಖಮಿಚ್ಛಂತಿ ಯೇ ಮೂಢಾಃ ನೇಚ್ಛಂತಿ ಸುಖಕಾರಣಂ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಖ ಬೇಕು. ಏನು ಮಾಡಿದರೆ ಸುಖ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದೋ ಅದರ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರ ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡ; ಅಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರಾದವರು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇವಿಸದೇ ಸುಖವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೇಡುವರು. ಅದು ಎಂದಿಗೂ ಲಭ್ಯವಾಗದೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಭಕ್ತ ಜನರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ಅವರನ್ನುದ್ಧರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸನಪೋಲ್ವಕರುಣೆಗೆ
ಳೀನಳಿನಜಾಂಡದೊಳುಕಾಣೆ ಪ್ರ
ವೀಣರಾದವರರಸಿನೋಳ್ಳುದು ಶ್ರುತಿಪುರಾಣದೊಳು ||
ದ್ರೋಣಭೀಷ್ಮಕೃಪಾದಿಗಳುಕುರು
ಸೇನೆಯೊಳಿರಲವರವಗುಣಗ
ಳೇನುನೋಡದೆ ಪಾಲಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮ ಪರಗತಿಯ || 3 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಶ್ರೀನಿವಾಸನಪೋಲ್ವ=ಶ್ರೀನಿವಾಸದೇವರಿಗೆ ಸಮಾನರೆಂದು ಹೋಲಿಸಲು ಯೋಗ್ಯರಾದ, ಕರುಣಿಗಳ=ಕರುಣಾಳುಗಳನ್ನು, ಈನಳಿನಜಾಂಡದೊಳು=ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗೆ, ಕಾಣೆ=ನಾ ಕಾಣೆನು, ಪ್ರವೀಣರಾದವರು=ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರು, ಶ್ರುತಿಪುರಾಣದೊಳು, ಅರಸಿನೋಳ್ಳುದು=ಹುಡುಕಿ ನೋಡಬಹುದು. ದ್ರೋಣ ಭೀಷ್ಮಕೃಪಾದಿಗಳು, ಕುರುಸೇನೆಯೊಳಿರಲು, ಅವರ ಅವಗುಣಗಳನ್ನು, ನೋಡದೆ=ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ, ಪರಮಾತ್ಮ=ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಪರಗತಿಯ=ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ= ಕೊಟ್ಟನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸನಂತೆ ಕರುಣಾಸಮುದ್ರರು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ನನಗೆ ದೊರಕರು. ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿದ್ದರೆ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನೂ ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಬಹುದು. ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು, ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರು, ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದವರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವಿರೋಧಪಕ್ಷಿಯರಾದ ಕೌರವ ಸೈನ್ಯದೊಳಗೆ ಸೇರಿ ಪಾಂಡವರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಅವಗುಣಗಳನ್ನೆಣಿಸದೆ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಉತ್ತಮ ಗತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಿದನೆಂದರೆ :-

ಚಂಡವಿಕ್ರಮ ಚಕ್ರಶಂಖವ
ತೋಂಡಮಾನನೃಪಾಲಗಿತ್ತನು
ಭಾಂಡಪಾಲಕ ಭೀಮನಮೃದಾಭರಣಗಳಿಗೊಲಿದ ||

ಮಂಡೆಯೊಡದಾಕಾಶರಾಯನ
ಹೆಂಡತಿಯ ನುಡಿಕೇಳಿ ಮಗಳಿಗೆ
ಗಂಡನೆನಿಸಿದ ಗಹನಮಹಿಮ ಗದಾಬ್ಜಧರಪಾಣಿ || 4 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಚಂಡವಿಕ್ರಮ=ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸನು, ಚಕ್ರಶಂಖವ=ಚಕ್ರವನ್ನೂ, ಶಂಖವನ್ನೂ, ತೋಂಡಮಾನ ನೃಪಾಲಗೆ=ತೋಂಡ-ಮಾನ ರಾಜನಿಗೆ, ಇತ್ತನು=ಕೊಟ್ಟನು. ಭಾಂಡಕಾರಕಭೀಮನ= ಭೀಮನೆಂಬ ಕುಂಬಾರನ, ಮೃದಾಭರಣಗಳಿಗೆ, ಒಲಿದ=ಮಣ್ಣಿನ ಆಭರಣಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ, ಗಹನಮಹಿಮ= ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ, ಗದಾಬ್ಜಧರಪಾಣಿ=ಗದಾಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವ, ಮಂಡೆಯೊಡದ=ಒಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಮಂಡೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸನು, ಹೆಂಡತಿಯ =ರಾಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯ, ನುಡಿಕೇಳಿ, ಆಕಾಶರಾಜನ ಮಗಳಿಗೆ, ಗಂಡನೆನಿಸಿದ=ಪತಿ ಎನಿಸಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ತೋಂಡಮಾನರಾಜನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಶಂಖ ಚಕ್ರವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಗದಾಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಾನು ಧರಿಸಿರುವನು. ಭೀಮನೆಂಬ ಕುಂಬಾರನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಮಣ್ಣಿನ ತುಳಸೀ ದಳಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಚೋಳರಾಜನ ದನಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಗೋಪಾಲನು, ಗೋರೂಪಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಶ್ರೀನಿವಾಸನಿಗೆ ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಗೊಡ್ಡಿಯಿಂದ ಗೋವನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು, ಗೋ ರಕ್ಷಣೆಗೋಸ್ಕರ ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಒಡೆದುಕೊಂಡನು. ರಾಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ವೇದವತಿ ಎಂಬಾಕೆಯು ಸೀತೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷ ರಾವಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟುದುದರಿಂದ ಈ ವೇದವತಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸೀತೆಯು ಬೇಡಲು, ಈ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಏಕಪತ್ನಿಯ ವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವೆನು, ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಈಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶರಾಜನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಆಕಾಶರಾಜನ ಮಗಳಾದ ಪದ್ಮಾವತಿಯೇ ವೇದವತೀ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈ ಕಥೆ ಎಲ್ಲವೂ ಭವಿಷ್ಯೋತ್ತರ ಪುರಾಣ ವೇಂಕಟೇಶಮಹಾತ್ಮೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ದಾಸಾರ್ಯರು ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನೇ ಮತ್ತೂ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ:-

ಗೌತಮನ ನಿಜಪತ್ನಿಯನು ಪುರು
ಹೂತನೈದಿರೆ ಕಾಯ್ದು ವೃತ್ತನ
ಘಾತಿಸಿದ ಪಾಪವನು ನಾಲ್ಕುವಿಭಾಗಮಾಡಿದನು ||
ಶಾತಕುಂಭಾತ್ಮಕ ಕಿರೀಟವ
ಕೈತವದಿ ಕದ್ದೊಯ್ದು ಇಂದ್ರಾ
ರಾತಿ ಬಾಗಿಲಕಾಯ್ದು ಭಕ್ತತ್ವೇನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ || 5 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಗೌತಮನ ನಿಜಪತ್ನಿಯನು=ಗೌತಮರ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಅಹಲೆಯನ್ನು, ಪುರುಹೂತನು= ದೇವೇಂದ್ರನು, ಯೈದಿರೆ=ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಇರಲು, ಕಾಯ್ದು= ಆ ಪಾಪದ ದೆಶೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ವೃತ್ತನ= ವೃತ್ತಾಸುರನನ್ನು, ಘಾತಿಸಿದ=ಕೊಂದ, ಪಾಪವನ್ನು, ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದನು=ಭೂಮಿ, ವೃಕ್ಷ, ಉದಕ, ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಈ ಳ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಇಟ್ಟು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪಾಪರಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಶಾತಕುಂಭಾತ್ಮಕ= ಭಂಗಾರಮಯವಾದ, ಕಿರೀಟವ=ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣದೇವರು ಧರಿಸಿದ್ದ ಕಿರೀಟವನ್ನು, ಕೈತವದಿ= ಕಳ್ಳತನದಿಂದ, ಕದ್ದೊಯ್ದು= ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ, ಇಂದ್ರಾರಾತಿ=ಇಂದ್ರನ ಶತ್ರುವಾದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು, ಭಕ್ತತ್ವೇನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ=ಅವನನ್ನು ಭಕ್ತನೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಬಾಗಿಲಕಾಯ್ದು=ಅವನ ಮನೆಯ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಾದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ದೇವೇಂದ್ರನು ಗೌತಮರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅಹಲೆಯನ್ನು ಗೌತಮರ ವೇಶದಿಂದ ವಂಚಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದ ದೊಡ್ಡ ಪಾಪದಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಮತ್ತೂ ದೇವೇಂದ್ರನು ವೃತ್ತಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ “ಭೂಮ್ಯಂಬುದ್ರುಮಯೋಷಿದ್ಭ್ಯಃ ಚತುರ್ಥಾವ್ಯಭಜದ್ಧರಿ”||೬|| ಎಂಬ ಭಾಗವತ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರ, ಬ್ರಹ್ಮ ಹತ್ಯೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು, ಉದಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು, ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪಾಪ ಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಳ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ತೋರುವುದು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ:- “ಈರಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಯ ರೂಪಂ ಭೂಮೌಪ್ರದೃಶ್ಯತೆ”||೭|| ಸೌಳುಮಣ್ಣು ರೂಪವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ತೋರುವುದು. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಇರುವುದು. “ತಾಸು ಬುದ್ಧುಧಘೇನಾಭ್ಯಾಂ

ದೃಷ್ಟಂತದ್ಧರಿಕಿಲ್ವಿಷಂ"೧೧೦೧॥ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೊರೆಗಳು, (ಬುರುಗು) ಏಳುವುದು, ಈ ರೂಪದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಭಾಗವು ಕಾಣುವುದು. ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಇರುವುದು. "ತೇಷಾಂನಿಯಾಸರೂಪೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ಪ್ರದೃಶ್ಯತೆ"೧೧೦೧॥ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಂದು (ಬಂಕೆ) ರೂಪವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಕಾಣುವುದು. ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಕಾಣುವುದು. "ರಜೋರೂಪೇಣ ತಾಸ್ತಂಹೋ ಮಾಸಿಮಾಸಿ ಪ್ರದೃಶ್ಯತೆ"೧೧೦೧॥ ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ರಜಸ್ವಲೆಯ ರೂಪವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ತೋರುವುದು, ಎಂದು ಭಾಗವತ ಷಷ್ಠ ಸ್ಕಂಧ ೯ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರ ಮಾಡಿರುವರು. ಇಂದ್ರ ಶತ್ರುವಾದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಅಪಹರಿಸಿದನು. ಇದು ಎಲ್ಲಿಯ ಕಥೆ ಎಂದರೆ; ಭಾಗವತ ದಶಮಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಅದೆಂತೆನೆ:-ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯ ೧೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ "ತದಾದುಗ್ಧಾಬ್ಲಿ ಸಂಸೃತಿಶೈಃ ಸುರಾದ್ಯೈಃ ಪೂಜಾ ಆಪ್ತುಂ ಸ್ಥಾನಮೇಷಾಂಚ ಯೋಗ್ಯಂ॥ ಮುಕ್ತಸ್ಥಾನಾದಾಪ ನಾರಾಯಣೋಚೋ ಬಲಿಶ್ಚಾಗಾತ್ರತ್ತ ಸಂದ್ರಷ್ಟುಮೀಶಂ॥೪॥ ತತ್ರಾಸುರಾವೇಶಮಮುಷ್ಯವಿಷ್ಣುಃ ಸಂದರ್ಶಯ್ ಸುಪ್ತೋನೋಪಿ ನಿತ್ಯಂ॥ ಸಂಸುಪ್ತವಚ್ಚಿಶ್ಯ ಉದಾರಕರ್ಮಾಸಂಜ್ಞಾಯೈ ದೇವಾನಾಂ ಮುಖಮೀಕ್ಷ್ಯಾ ಪ್ರಮೇಯಃ॥೫॥ ದೇವಾಶ್ಚ ತದ್ಭಾವವಿದೋಖಿಳಾಶ್ಚ ನಿಮೀಲಿತಾಕ್ಷಾಃ ಶಯನೇಷುಶಿಶ್ಯಿವಿಃ ತದಾ ಬಲಿಸ್ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಕಿರೀಟಮಾದಾಯಾಗಾಜ್ಜಹಸುಸ್ವರ್ವದೇವಾಃ॥೬॥ ನಾರಾಯಣೇಸರ್ವದೇವೈಃ ಸಮೇತೇ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಭಿರ್ಹಾಸಮಾನೇ ಸುಪರ್ಣಃ॥ ಗತ್ವಾಪಾಶಾಲಯುಧಿ ಜಿತ್ವಾಬಲಿಂ ಚ ಕಿರೀಟಮಾದಾಯಭ್ಯಯಾದ್ಯತ್ಸಕೃಷ್ಣಃ॥೭॥" ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಜರಾಸಂಧನೊಂದಿಗೆ ೧೭ನೆಯ ಸಲ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಯಿಸಿ ೧೮ನೆಯ ಸಲ ಅವನಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಲಾಡ್ಯರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ತಾವು ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದುರ್ಗಾದಿಗಳನ್ನು ಶೇರುವುದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವೆಂದು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾ ೧೮ನೆಯ ಸಲ ಯುದ್ಧಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ದುರ್ಗವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗೋಮಂತ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು ಅಮುಕ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸಲು ಮುಕ್ತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅವರುಗಳಿಂದ ಸೇವೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಸಹಾ ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಬಂದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಅಸುರಾವೇಶವಿರುವುದನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಂಕೇತಮಾಡಿ ಎಂದಿಗೂ ನಿದ್ರೆ ಇಲ್ಲದವನಾದರೂ, ತಾನೂ, ಮಲಗಿಕೊಂಡು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವವನಂತೆ ತೋರಿದನು. ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಸುರಾವೇಶದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ತಲೆಯಮೇಲಿರುವ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ತೆಗೆದು ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಸಹ ಅವನ ಕಳ್ಳತನದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗರುಡನು, ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹಿಂದೆಯೇ ಸುತಳ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಕಿರೀಟವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ ಗೋಮಂತ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆ ಕಿರೀಟವನ್ನಿಟ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೆ ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂತಹಾ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ವಾಮನ ರೂಪದಿಂದ ಅವನ ಮನೆ ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುತ್ತಾ ಅವನನ್ನು ಅದ್ಯಾಪಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇಂತಹಾ ಕರುಣಾಳುಗಳನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣೆನೆಂದು ದಾಸಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮತ್ತೂ ಅವನ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಾರನಂದವ್ರಜದ ಸ್ತ್ರೀಯರ
ಚಾರಕರ್ಮಕೆ ಒಲಿಯುತಜ ಸುಕು
ಮಾರನೆನಿಸಿದ ನಂದಗೋಪಗೆ ನಳಿನಭವಜನಕ ॥
ವೈರ ವರ್ಜಿತದೈತ್ಯರನು ಸಂ
ಹಾರಮಾಡಿದ ವಿಪಗಮನ ಪೆಗ
ಲೇರಿದನು ಗೋಪಾಲಕರವೃಂದಾವನದೊಳಂದು ॥ 6 ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ನಾರ=ಅರ ಅಂದರೆ ದೋಷವೆಂದರ್ಥ; ನಾರ ಅಂದರೆ ಅದಿಲ್ಲದನವೆಂದರ್ಥ. ದೋಷರಹಿತನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇಂತಹ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ನಂದವ್ರಜದಸ್ತ್ರೀಯರ=ನಂದಗೋಕುಲದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ, ಚಾರಕರ್ಮಕೆ ವಲಿಯುತ=ತನ್ನನ್ನು ಚಾರನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾದನು. ಅಜ=ಸ್ವಯಂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶೂನ್ಯನಾದರೂ, ನಳಿನಭವಜನಕ=ಪದ್ಮ ಸಂಭವರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯಾದರೂ, ನಂದಗೋಪಗೆ=ನಂದಗೋಪನಿಗೆ, ಸುಕುಮಾರನೆನಿಸಿದ=ಅವನ ಮಗನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ವೈರವರ್ಜಿತ=ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ದೈತ್ಯರನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿ=ಕೇವಲ ದೇವತೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಂದನು. ವಿಪಗಮನ=ಸ್ವಯಂ ಗರುಡವಾಹನನಾದರೂ, ವೃಂದಾವನದೊಳು, ಅಂದು= ಹಿಂದೆಕೊಂಡು ದಿವಸ, ಗೋಪಾಲಕರ ಪೆಗಲೇರಿದ=ಗೋಪಾಲಕರ ಹೆಗಲೇರಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ತಾನು ದೋಷರಹಿತನು. ಆದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಚಾರತ್ವೇನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ನಂದಗೋಕುಲ ನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೊಲಿದು ಅಂಗ ಸಂಗವನ್ನಿತ್ತು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಗತಿಯನ್ನಿತ್ತನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯಾದರೂ, ತನಗೆ ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ನಂದಗೋಪನಿಗೆ ಮಗನೆನಿಸಿದನು. ತನಗೆ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಂದನು. ತಾನು ಗರುಡವಾಹನನು; ಆದರೂ ತಾನು ಬಾಲಲೀಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಕುದುರೆಯ ಆಟದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಶ್ರೀದಾಮನೆಂಬ ಗೋಪಾಲನ ಹೆಗಲೇರಿ ಭಾಂಡೀರಕವೆಂಬ ವಟವೃಕ್ಷದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಿದನು. “ಉವಾಹಕೃಷ್ಣೋಭಗವಾಃ ಶ್ರೀದಾಮಾನಂಪರಾಜಿತಃ” ಎಂಬ ಭಾಗವತ ದಶಮಸ್ಕಂಧದ ವಾಕ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀದಾಮಾಪರಾಜಿತಃ ಸಃ ಕೃಷ್ಣಮುವಾಹ” ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುವರು. ಅಂದರೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪರಾಜಿತನಾಗಿ ಶ್ರೀದಾಮನನ್ನು ಹೊತ್ತನೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಆ ವಾಕ್ಯವು ಹರಿವಂಶಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ “ಬಹುಮಾನವಿರೋಧೇತು ವ್ಯತ್ಯಾಸಃ ಶಬ್ದತೋರ್ಥತಃ” ಎಂಬ ಭಾಗವತ ತಾತ್ಪರ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಮಹಾ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧ ಬಂದಾಗ ಶಬ್ದದಿಂದಲೂ, ಅರ್ಥದಿಂದಲೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀದಾಮನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಹೊತ್ತನೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿರುವರು. ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು.

ಶ್ರೀಕರಾರ್ಚಿತಪಾದಪಲ್ಲವ
ಗೋಕುಲದ ಗೋಲ್ಲತಿಯರೊಲಿಸಿದ
ಪಾಕಶಾಸನಪೂಜ್ಯ ಗೋಗೋವತ್ಸಗಳಕಾಯ್ದು ||
ನೀ(ಓ)ಕರಿಸಿ ಕುರುಪತಿಯ ಭೋಜನ
ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು ವಿದುರನೌತನ
ಬಾಕುಲಿಕನಂದದಲಿ ತೋರಿದ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನು || 7 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರ, ಕರ=ಕೈಗಳಿಂದ, ಅರ್ಚಿತ=ಪೂಜಿತ-ವಾದ, ಪಾದಪಲ್ಲವ=ಕೋಮಲವಾದ ಪಾದಗಳುಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಗೋಕುಲದ ಗೋಲ್ಲತಿಯರನ್ನು, ಒಲಿಸಿದ=ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದನು. ಪಾಕಶಾಸನಪೂಜ್ಯ= ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಹರಿಯು, ಗೋಗೋವತ್ಸಗಳಕಾಯ್ದು=ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕರುಗಳನ್ನು (ಮೇಯಿಸಿದನು) ಕಾಯ್ದನು, ಕುರುಪತಿಯು=ಮಹಾರಾಜನಾದ ದುರ್ರೋಧನನ, ಭೋಜನ=ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು, ನೀಕರಿಸಿ=ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ (ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ), ವಿದುರನ=ಬಡವನಾದ ವಿದುರನ; ಔತನ=ಔತನವನ್ನು, ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು=ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಭಕ್ತವತ್ಸಲನು=ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಉಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಬಾಕುಲಿಕನಂದದಲಿ=ಪಾಂಡವರ ದೂತನಂತೆ, ತೋರಿದ=ತೋರಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಭಕ್ತವತ್ಸಲನು (ಭಕ್ತಜನಪ್ರಿಯನು) ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಿಂದ ಪೂಜಿತವಾದ ಪಾದಕಮಲ ಉಳ್ಳವನು. ಅಲ್ಪರಾದ ಗೋಲ್ಲಜಾತಿಯವರಾದ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವರಿಗೆ ಅಂಗಸಂಗವನ್ನಿತ್ತನು. ದೇವೇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ, ಗೋಪಾಲರ ಪ್ರೀತಿಗೋಸುಗ ಹಸುಗಳನ್ನೂ, ಕರುಗಳನ್ನೂ, ಕಾಯ್ದನು. ಪಾಂಡವರಿಗೂ ದುರ್ರೋಧನಾದಿಗಳಿಗೂ ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪಾಂಡವ ದೂತನೆಂದೆನಿಸಿ ದುರ್ರೋಧನನ ಮನೆಗೆ ಬರಲು ಅವನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೋಸ್ಕರ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಕರೆಯಲು, “ದ್ವಿಷದನ್ನಂ ನಭೋಕ್ಷವ್ಯಂ ದ್ವಿಷಂತಂ ನೈವಭೋಜಯೇತ್ ||” ದ್ವೇಷಿಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು; ದ್ವೇಷಿಗಳನ್ನು ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಅವರಿಗೆ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಲೂ ಬಾರದು. ನೀನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಪಾಂಡವರು ನನ್ನ ಬಂಧುಗಳು (ಭಕ್ತರು) ಅವರ ದ್ವೇಷವೇ ನನ್ನ ದ್ವೇಷವು ಮತ್ತು ನೀನು ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕರೆಯುವೆ! ಆದರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆದರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕರೆಯುವವನಲ್ಲ. ಡಂಭಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಎರಡು ವಿಧ ಕಾರಣದಿಂದ ಬರುವರು. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆದರಿಸಿ ಕರೆದರೆ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಬರುವುದುಂಟು. ಅಥವಾ ಪರಮಾಪದ್ಧತರಾಗಿ ಪರಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅನ್ನ ದೊರಕದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದುಂಟು. ಅಂತಹಾ ಎರಡು ಸಂಭವವೂ ನನಗಿಲ್ಲ. “ನಚ ಸಂಪ್ರೀಯಸೆ ರಾರ್ಜಃ, ನಚೈವಾಪದ್ಗತಾವಯಂ” ನನಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅನ್ನಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಆಪತ್ತು ಎಂದಿಗೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಭೋಜನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ವಿದುರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಕೂಡಿ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಭಾರತ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದಲ್ಲೂ ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲೂ ಸಹ ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿವಂದಿತನಾಗಿ ಪಾಂಡವರ ದೂತನೆಂದೆನಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನೆಂಬ ಬಿರುದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಲ್ಲುವುದೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪುತ್ರನೆನಿಸಿದ ಗೋಪಿದೇವಿಗೆ (ನಂದಗೋಪಗೆ)
ಭರ್ತೃವೆನಿಸಿದ ವ್ರಜದನಾರಿಯ
ರುತ್ರ(ಕ್ರಿ)ಲಾಲಿಸಿ ಪರ್ವತವನೆಗಹಿದ ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ ||
ಶತ್ರುತಾಪನು ಯಜ್ಞಪುರುಷನ
ಪುತ್ರಿಯರ ತಂದಾಳ್ ತ್ರಿಜಗ
ದ್ಧಾತ್ರ ಮಂಗಳಗಾತ್ರ ಪರಮಪವಿತ್ರ ಸುರಮಿತ್ರ || 8 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಗೋಪಿದೇವಿಗೆ=ಯಶೋದಾದೇವಿಗೆ, (ಪಾಠಾಂತರ ನಂದ-ಗೋಪಗೆ) ಪುತ್ರನೆನಿಸಿದ= ಮಗನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ವ್ರಜದನಾರಿಯರ= ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ, ಉಕ್ತಲಾಲಿಸಿ=ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಲಾಲಿಸಿ, ಭರ್ತೃವೆನಿಸಿದ=ಪತಿ ಎನಿಸಿದನು; ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ=ಕರುಣಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಪರ್ವತವ=ಗೋವರ್ಧನ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು, ನೆಗ-ಹಿದ=ಎತ್ತಿದನು. ಶತ್ರುತಾಪನು=ಶತ್ರುವಿಗೆ ಅತಿ ತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ಯಜ್ಞಪುರುಷನ=ಅಗ್ನಿದೇವರ, ಪುತ್ರಿಯರ ಮಕ್ಕಳಾದ ೧೬ ಸಾವಿರದ ೧೦೦ ಮಂದಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು, ತಂದು=ನರಕಾಸುರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ತಂದು, ಆಳ್ವ=ಅವರಿಗೆ ಪತಿಯಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ತ್ರಿಜಗದ್ಧಾತ್ರ=ಕೇವಲ ಅಗ್ನಿ ಪುತ್ರಿಯರನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಕ್ಷಿಸಿದನಂತಲ್ಲ. ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು. ಮಂಗಳಗಾತ್ರ=ಪರಮ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಶರೀರ ಉಳ್ಳವನು, ಪರಮಪವಿತ್ರನು; ಸುರಮಿತ್ರ=ದೇವತೆಗಳ ಸಖನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ನಂದಗೋಪ ಯಶೋದೆಯರಿಗೆ ಮಗನೆಂದು ಲೋಕಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದನು. ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪತಿ ಎನಿಸಿದನು. ಅಥವಾ ನೀಲಾ ಎಂಬ ಗೋಪಕನ್ನಿಕೆಯ ಪತಿ ಎನಿಸಿದನು. ಯದೃಶಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ರಜದನಾರಿಯರುಕ್ತಲಾಲಿಸಿ ಭರ್ತೃವೆನಿಸಿದ ಎಂಬುವುದರಿಂದ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಲಾಲಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಪತಿ ಎನಿಸಿದನೆಂದು ಅರ್ಥವು ತೋರುವುದು. ಆದರೆ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪತಿಗಳು ಬೇರೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವನನ್ನು ಜಾರನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ ಆಗಲಿ ಭರ್ತೃ ಎಂದಾಗಲಿ, ಪತಿ ಎಂದಾಗಲಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಭರಣಾಧ್ಯರ್ಥ, ಪಾಲನಾತ್ಪತಿ: ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವನು ಮಾತ್ರ ಭರ್ತೃ ಎಂತಲೂ ಪತಿ ಎಂತಲೂ ಎನಿಸುವನು. ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಯಾವಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೋ ಆಕೆಗೆ ಪತಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಗೋಪಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಮದುವೆಯಾದವರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ “ಭರ್ತೃವೆನಿಸಿದ ವ್ರಜದನಾರಿಯರುಕ್ತಲಾಲಿಸಿ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ರ-ಲ-ಳ ಈ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲೆಂದು ಭಾಗವತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ “ತಪೋರರಾಟಂ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಲಲಾಟ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಬದಲು ರರಾಟವೆಂದು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವರು. ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾರಿಯರುಕ್ತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ರು ಎಂಬಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಳು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಹುದು. ನಾರಿಯರುಕ್ತಿ ಎಂದು ಪದ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವ್ರಜನಾರಿಯರ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬಳಿಗೆ ಪತಿಯಾಗಿರುವನೆಂದು ಅರ್ಥವು ದೊರಕುವುದು. ಆ ಒಬ್ಬಾಕೆಯು ನೀಲಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಗೋಪಕನ್ನಿಕೆ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿರುವರು. ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯ ೧೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಸಪ್ತೋಕ್ಷಕೋತಿಬಲವೀರ್ಯಯುತಾನದಮ್ಯಾ ಸರ್ವೇಗಿರೀಶವರತೋ ದಿಶಿಜಪ್ರಧಾನಾ ಹತ್ವಾಸುತಾಮಲಭದಾಶು ವಿಭುರ್ಯಶೋದಾ ಭ್ರಾತುಃ ಸಕುಂಭಕಸಮಾಹ್ವಯಿನೋಪಿನೀಲಾಂ||೪೯|| ಯಾ ಪೂರ್ವಜನ್ಮನಿ ತಪಃ ಪ್ರಥಮೈವಭಾರ್ಯಾ ಭೂಯಾಸಮಿತ್ಯಚರದಸ್ಯ ಹಿ ಸಂಗಮೋಮೇ|| ಸ್ಯಾತ್ಕೃಷ್ಣ ಜನ್ಮನಿ ಸಮಸ್ತವರಾಂಗನಾಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವಂತ್ರಿತಿ ಸ್ಮ ತದಿಮಾಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸ ಆಪ||೫೦|| ಆಗ್ರೇದ್ವಿಜತ್ತತ ಉಪಾವಹದೇವ ನೀಲಾಂ ಗೋಪಾಂಗನಾ ಅಪಿ ಪುರಾವರಮಾಪಿರೇ ಯತ್|| ಸಂಸ್ಕಾರತಃ ಪ್ರಥಮಮೇವ ಸುಸಂಗಮೋನೋ ಭೂಯಾತ್ತವೇತಿ ಪರಮಾಪ್ತರಸಃ ಪುರಾಯಾಃ||೫೧||” ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಾರಾಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಯಶೋದಾದೇವಿಗೆ ಅಣ್ಣನಾದ ಕುಂಭಕನೆಂಬ ಗೋಪಾಲಕನಿಗೆ ನೀಲಾ ಎಂಬ ಕನ್ನಿಕೆ ಇದ್ದಳು, ಆ ಕುಂಭಕನು ಆಕೆಯ ರೂಪ ಸೌಂದರ್ಯ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ವರನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಏಳು ಘೋಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿದನು. ಆ ಏಳು ಘೋಳಗಳು ಸಾಧಾರಣವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ರುದ್ರದೇವರ ವರದಿಂದ ಅವಧ್ಯರಾದ ಮಹಾ ದೈತ್ಯರೇ ಘೋಳಗಳ ರೂಪಗಳಿಂದ ಇದ್ದರು. ಅವುಗಳ ಇದಿರಿಸಲಿ ಯಾರೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹಾ ಘೋಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಲು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ೬ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೆ ಆ ಘೋಳಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿ ಆ ನೀಲಿ ಎಂಬ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈಕೆಯು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ನೀನು ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಉಪನಯನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ, ಮತ್ತಾರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ವರ ಬೇಡಿದಳು. ಅದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ವರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ಸತ್ಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲು ನೀಲಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದೆ ನೀಲಿಯು, ನಗ್ನಜಿದ್ರಾಜನ ಮಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದಳು. ಅವಳ ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಆ ನೀಲಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನೀಲಿಯು ಶೇರಿ ಹೋದಳು. ಅಂತು ಕೃಷ್ಣನ ಅಷ್ಟ ಮಹಿಷಿಯರ ಪೈಕಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾದ ನೀಲಿ ಎಂಬಾಕೆಯೇ

ಗೋಪಕನ್ನಿಕೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಅಹಂಕಾರ ಬಂದಿರಲು ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಪಾಲಕರನ್ನು ತಡೆದು, ಗಿರಿಯಜ್ಜವೆಂಬ, ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಲಿ ರೂಪವಾದ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಸಲು ಇಂದ್ರನು ಕೋಪದಿಂದ ಗೋಕುಲದ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಳೆ ಕರೆಯಲು ಗೋವರ್ಧನ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕೊಡೆ ಮಾಡಿ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ಗೋಪಾಲಕರನ್ನೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಅಗ್ನಿದೇವರ ಮಕ್ಕಳಾದ ೧೬ ಸಹಸ್ರದ ೧೦೦ ಮಂದಿ ಋಷಿಗಳು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಕೃಷ್ಣನ ಅಂಗಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕೆಲವು ಕಾಲವಿದ್ದು ರಾಜಕನ್ನಿಕೆಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ನರಕಾಸುರನ ಕೈ ಶೇರಿ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶರೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣನು ನರಕಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ಅವರನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ೧೬,೧೦೦ ಮಂದಿ ಹೆಂಡತಿಯರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನೆಂಬುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತ್ರಿಜಗದ್ಧಾತ್ರನೆಂದರು. ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೇ ಪಾಲಿಸುವವನಿಗೆ ೧೬ ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯಾ ಉಳ್ಳವರನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದೇನಾಶ್ಚರ್ಯ? ಉಪನಯನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ನೀಲಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನೆಂತಲೂ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಜಾರನಾದನೆಂತಲೂ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದೋಷ ಸಂಭವ ಉಂಟೋ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮಂಗಳಗಾತ್ರ ಪರಮಪವಿತ್ರ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಸುರಮಿತ್ರ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ದೇವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯರು, ಆದುದರಿಂದ ಗೋಪಕನ್ನಿಕೆಯರೆಲ್ಲರೂ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರಾದುದರಿಂದ ಅವರ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರವನ್ನು ಸತ್ಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನೇ ಹೊರತು ಇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಲವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವರು.

ರೂಪನಾಮವಿಹೀನ ಗರ್ಗಾ
ರೋಪಿತ ಸುನಾಮದಿಕರಿಸಿದ
ವ್ಯಾಪಕ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನರೂಪದಿತೋರ್ಧ ಲೋಕರಿಗೆ ||
ದ್ವಾಪರಾಂತದಿ ದೈತ್ಯರನಸಂ
ತಾಪಗೊಳಿಸುವೆನೆಂದುಶ್ವೇತ
ದ್ವೀಪಮಂದಿರನವತರಿಸಿ ಸಲಹಿದನುತನ್ನವರ || 9 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ರೂಪನಾಮವಿಹೀನ=ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಶರೀರ ಉಳ್ಳ ರೂಪವಿಲ್ಲದವನು. ಅಂತಹಾ ರೂಪವಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಮವೆಲ್ಲಿಯದು? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ರೂಪನಾಮಗಳಿಲ್ಲದವನೆಂದರ್ಥ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಕೃಷ್ಣಾದಿ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತರಾದ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ತೋರಿದನು. ಪ್ರಾಕೃತ ಹೆಸರಿಲ್ಲದವನಾದರೂ, ಗರ್ಗಾರೋಪಿತ=ಗರ್ಗಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಆರೋಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಸುನಾಮದಲಿ=ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ (ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ) ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ನಾಮದಿಂದ, ಕರಿಸಿದ=ಜನರಿಂದ ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟನು. ವ್ಯಾಪಕ=ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದರೂ, ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನರೂಪದಿ=ಇವನೇ ಕೃಷ್ಣನು; ಮತ್ತಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಇವನು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವನು. ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಇವನೊಬ್ಬನೆಂಬ ಪರಿಮಿತಿಯುಳ್ಳ ರೂಪದಿಂದ, ಲೋಕರಿಗೆ=ಜನರಿಗೆ, ತೋರ್ಧ=ತೋರಿದನು. ದ್ವಾಪರಾಂತದಿ=ದ್ವಾಪರ ಯುದ್ಧದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ, ದೈತ್ಯರನು ಸಂತಾಪಗೊಳಿಸುವೆನೆಂದು=ಭೂಮಿಗೆ ಭಾರಾಯಮಾನರಾದ ದೈತ್ಯ ರಾಜರನ್ನು ಸಂಹಾರ ರೂಪವಾದ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವೆನೆಂದು, ಶ್ವೇತದ್ವೀಪ ಮಂದಿರನು, ಶ್ವೇತದ್ವೀಪ ನಿವಾಸಿಯಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು, ಅವತರಿಸಿ=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನೆಂದವತರಿಸಿ, ತನ್ನವರ=ತನ್ನ ಭಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ದೇವಾಂಶರಾದ ಇತರರನ್ನೂ ಸಹ, ಸಲಹಿದನು=ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಶರೀರವಿಲ್ಲ. ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ, ಆನಂದಮಯವಾದ ಕರಚರಣಾದ್ಯವಯವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶರೀರ ಉಳ್ಳವನು. ಆನಂದ ಜ್ಞಾನಾದಿಸೂಚಕವಾದ ನಾಮ ಉಳ್ಳವನು. ಆದರೂ, ದೇವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಅವತರಿಸಿ, ಆಯಾ ಕುಲಾಚಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಅದರಂತೆಯೇ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಗರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ಮಾಡಿದ ನಾಮಕರಣದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದನು. ಆ ಕೃಷ್ಣ ರೂಪವಾದರೂ ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದುದೆ; ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ಹೆಸರಾದರೂ ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ ನಾರಾಯಣನ ನಾಮವೇ ಆಗಿರುವುದು. ಭಾರತ ಆದಿ ಮಂಗಳಾಚರಣದಲ್ಲಿ “ಕೃಷ್ಣೋ ಮುಕ್ತೈರಿಜ್ಯತೇವೀತಮೋಹೈಃ” ಮುಕ್ತರಿಂದಲೂ ಕೃಷ್ಣನು ಪೂಜಿತನಾಗುವನೆಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನೆಂದು “ಕೃಷ್ಣತಿ ದಾರಯತಿ ಪಾಪಾನೀತಿ ಕೃಷ್ಣಃ” ಪಾಪಗಳನ್ನು ಶೀಳಿ ಬಿಡುವನಾದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನೆಂದು ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಹೆಸರು, ಅದನ್ನೇ ಗರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತ ರೂಪನಾಮಗಳಿಂದ ತೋರಿದನು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದರೂ, ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನನಾಗಿ ನಾಲ್ವರೊಳಗೆ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ತೋರುವನು. ದ್ವಾಪರಾಂತದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ರಾಜರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಭೂಮಿಗೆ ಭಾರವಾಗಿರಲು, ಶ್ರೀಹರಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಪಾರ್ಥಿವತನಾಗಿ ದೈತ್ಯರ ಸಂಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರ ಮಾಡಿ ಕಂಸಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ದೇವಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯಮರ ನುತನಾ
ನಾವತಾರವಮಾಡಿ ಸಲಹಿದ
ದೇವತೆಗಳನು ಋಷಿಗಳನು ಕ್ಷಿತಿಪರನು ಮಾನವರ ||
ಸೇವೆಗಳ ಕೈಕೊಂಡು ಫಲಗಳ
ನೀವನಿತ್ಯಾನಂದಮಯ ಸು
ಗ್ರೀವಧ್ರುವಮೊದಲಾದ ಭಕ್ತರಿಗಿತ್ತ ಪುರುಷಾರ್ಥ || 10 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯಮರನುತ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು ಇವರುಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ನಾನಾವತಾರಮಾಡಿ=ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ, ವೇದವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ನಾನಾ ವಿಧ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಕ್ಷಿತಿಪರನೂ=ರಾಜರುಗಳನ್ನು, ಋಷಿಗಳನ್ನೂ, ಮಾನವರ=ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ, ಸಲಹಿದ=ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದನು. ನಿತ್ಯಾನಂದಮಯ=ನಿತ್ಯಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದರೂ, ಸೇವೆಗಳ ಕೈಕೊಂಡು=ಭಕ್ತರು ಮಾಡುವ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಫಲಗಳನೀವ=ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಸುಗ್ರೀವ, ಧ್ರುವ ಮೊದಲಾದ ಭಕ್ತರಿಗೆ, ಪುರುಷಾರ್ಥ=ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು, ಇತ್ತ=ಕೊಟ್ಟನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ವಂದ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಮತ್ಸ್ಯಾದ್ಯನಂತಾವತಾರ ಮಾಡಿ, ಅಜಿತ, ವಾಮನ ಮೊದಲಾದ ಅವತಾರಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ವ್ಯಾಸ ಕಪಿಲಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ, ಋಷಭಾದಿ ಅವತಾರಗಳಿಂದ ರಾಜರುಗಳನ್ನೂ, ರಾಮ ಕೃಷ್ಣಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ ಸಲಹಿದನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಆಯಾ ಕಾಲೀನರಾದ, ಜನರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿಯೂ, ಇತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ಇತರ ಜನರಿಂದಲೂ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅವರವರಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವ, ಧ್ರುವ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ದುಷ್ಟದಾನವಹರಣಸರ್ವೋ
ತ್ಯಷ್ಟ ಸದ್ಗುಣಭರಿತ ಭಕ್ತಾ
ಭೀಷ್ಮದಾಯಕ ಭವವಿನಾಶಕ ವಿಗತಭಯಶೋಕ ||
ನಷ್ಟತುಷ್ಟಿಗಳಿಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾ
ದೃಷ್ಟ ಕರ್ತನಿಗಾವಕಾಲದಿ
ಹೃಷ್ಟನಾಗುವ ಸ್ಮರಣೆಮಾತ್ರದಿ ಹೃದ್ಗಹಾವಾಸಿ || 11 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- (ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು) ದುಷ್ಟದಾನವಹರಣ=ದುಷ್ಟರಾದ ಕಂಸ, ಸೃಗಾಳ=ಪೌಂಡ್ರಕ ವಾಸುದೇವನು, ನರಕಾಸುರ ಮೊದಲಾದ ದಾನವರನ್ನು, ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದವನು, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಸದ್ಗುಣಭರಿತ=ಸರ್ವೋತ್ತಮನು, ಅಥವಾ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನು. ಭಕ್ತಾಭೀಷ್ಮದಾಯಕ=ಭಕ್ತರ ಅಭೀಷ್ಮವನ್ನು ಪೂರೈಸುವವನು. ಭವವಿನಾಶಕ=ಸಂಸಾರವೆಂಬ ರೋಗವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವವನು. ವಿಗತಭಯಶೋಕ=ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಭಯವಾಗಲಿ, ದುಃಖಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದವನು. ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದೃಷ್ಟಕರ್ತನಿಗೆ=ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ, ನಿಯಮನ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ೮ ಕರ್ತೃತ್ವ ಉಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಅವಕಾಲದಲಿ=ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ನಷ್ಟತುಷ್ಟಿಗಳಿಲ್ಲ=ಆನಂದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗುವದಾಗಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿಗಾಗುವುದಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಹೃದ್ಗಹಾವಾಸಿ=ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸ್ಮರಣೆಮಾತ್ರದಿ, ಹೃಷ್ಟನಾಗುವ=ಹರ್ಷ ಪಡುವನು. ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನೆಂಬ ಭಾವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ನಾನಾವತಾರ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಪೂರ್ವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಜನ್ಮಗಳು ಬರುವವೋ ಏನೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದುಷ್ಟದಾನವಹರಣನೆಂದರು. ಒಂದೊಂದು ಅವತಾರದಲ್ಲೂ ಕೇವಲ ತನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನಂತಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ದುಷ್ಟರಾದ ರಾವಣ, ಕಂಸ, ಮೊದಲಾದವರ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅವತಾರ ಮಾಡಿರುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ದೈತ್ಯರ ಸಂಹಾರ, ದೇವತೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ವೈಷಮ್ಯಾದಿಗಳುಂಟೆಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಸದ್ಗುಣಭರಿತನೆಂದರು. ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಗುಣಪೂರ್ಣನೆಂದ ಮೇಲೆ ವೈಷಮ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಹಾಗಾದರೆ ದೈತ್ಯರನ್ನೇಕೆ ಕೊಂದನೆಂದರೆ ಭಕ್ತಾಭೀಷ್ಮದಾಯಕನೆಂದರು; ಭಕ್ತರ ಕಷ್ಟನಿವಾರಣ ಪೂರ್ವಕ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಕೊಂದನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರದಿಂದಲೂ ಸಹ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವನು. ದೈತ್ಯರ ಭಯದಿಂದಾಗಲಿ, ಅವರು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ

ಅಸೂಯೆ ಉಂಟಾಗಿ ಆಕಾರಣದಿಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ತನ್ನ ನಷ್ಟ ಲಾಭಗಳ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಾಗಲಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಅವರವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರವರಿಗೆ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾದುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನೇ ಹೊರತು ತನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಲ್ಲವೆಂಬುವುದನ್ನು ವಿಗತಭಯಶೋಕ, ನಷ್ಟತುಷ್ಟಿಗಳಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಹೇಳಿದರು. ಇಂತಹಾ, ಸರ್ವಜೀವರ ಹೃದಯಾಕಾಶ ನಿವಾಸಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ತನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸ್ಮರಣೆಮಾಡಬೇಕು. ಅಭಕ್ತರು ಮಾಡುವ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂದು “ಅಭಕ್ತೋದಾಹೃತಂ ನೈವ ಫಲದಾತ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತಿ” ಎಂಬ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.

ಹಿಂದೆ ಪ್ರಳಯೋದಕದಿ ತಾವರೆ
ಕಂದನಂಜಿಸಿ ಕಾಯ್ದು ತಲೆಯೊಳು
ಬಾಂದೊರೆಯ ಪೊತ್ತವಗೊಲಿದು ಪರಿಯಂಕಪದವಿತ್ತ ||
ವಂದಿಸಿದ ವೃಂದಾರಕರ ಸ
ದ್ವಂದಕುಣಿಸಿದ ಸುಧೆಯ ಕರುಣಾ
ಸಿಂಧುಕಮಲಾಕಾಂತ ಬಹುನಿಶ್ಚಿಂತ ಜಯವಂತ || 12 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಹಿಂದೆಪ್ರಳಯೋದಕದಿ=ಹಿಂದಿನ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪದ ಪ್ರಳಯದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ, ತಾವರೆಕಂದನ=ಕಮಲ ಸಂಭವರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು, ಅಂಜಿಸಿ=ಭಯಪಡಿಸಿ, ಕಾಯ್ದು=ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ತಲೆಯೊಳು, ಬಾಂದೊರೆಯ ಪೊತ್ತವಗೆ=ಆಕಾಶ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ, ಒಲಿದು=ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಪರ್ಯಂಕಪದವಿತ್ತ=ಶೇಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ವಂದಿಸಿದ=ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ವೃಂದಾರಕರ ಸದ್ವಂದಕೆ=ಆ ದೇವತೆಗಳ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ, ಕರುಣಾಸಿಂಧು=ಕರುಣಾ ಸಮುದ್ರನಾದ, ಬಹುನಿಶ್ಚಿಂತ=ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ, ಜಯವಂತ=ಯಾವಾಗಲೂ ಜಯಶೀಲನಾದ, ಕಮಲಾಕಾಂತ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು, ಸುಧೆಯ=ಅಮೃತವನ್ನು, ಉಣಿಸಿದ= ಪಾನಮಾಡಿಸಿದ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಹಿಂದಿನ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಲ್ಪಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭಿಯ ಕಮಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರನ್ನು ಅಂಜಿಸಿ ಕಾಯ್ದನು. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೨೪ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಸವಿಷ್ಣುಃ ಪದ್ಮನಾಭಾಖ್ಯಃ ತನ್ನಾಭಿ ಕಮಲಾದಭೂತಃ|| ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಾಮಾಸೌ ಸಜಾತೋ ದದೃಶೇದಿಶಃ||೩೬|| ಚತುರ್ದಿಕ್ಷುಚ ಚತ್ವಾರಿ ಮುಖಾನ್ಯಾಸ೯ ಮಹಾತ್ಮನಃ|| ಪದ್ಮಸ್ಯ ಕರ್ಣಿಕಾಮಧ್ಯೇ ನಿಷ್ಕಣ್ಣಃ ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನಃ|| ತದಾ ವಿಷ್ಣೋಜ್ಜ್ವಲಯಾ ದುರ್ಗಾ ಜಲಬಿಂದುಭಿರಸ್ಥಿತಂ|| ವಿಸಸರ್ಜ ಮಹಾವಾತಂ ತೇನಾಭೂತ್ಪೀಡಿತೋವಿಧಿಃ||೪೦|| ತದಾ ಗಾಢಾಂಧಕಾರೇಸ್ವಮಸಹಾಯಂ ವಿಲೋಕ್ಯಸಃ|| ಪೀಡ್ಯಮಾನೋ ವರ್ಷವಾತ್ಯೈಃ ಕ್ಷಣಂ ಭೀತೋಸ್ಮರದ್ಧರಿಂ||೪೧|| ತತಸ್ತಪಸ್ತಪೇತ್ಯಾಸೀದಶರೀರೈವ ಭಾರತೀ|| ಸಮಾಧಿ ಯೋಗಮಾಸ್ಥಾಯ ನಿರುಚ್ಚ್ಲಾಸೋ ಭವತ್ತತಃ||೪೨|| ದಧ್ಯಾವಾಂತರಮಾತ್ಮಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ರೂಪಂ ಸದಾಶಿವಂ|| ದಿವ್ಯವರ್ಷಾಯುತಂ ಪಶ್ಚಾಬ್ದುತ್ಥಿತಃ ಸಸಮಾಧಿತಃ||೪೩|| ಪ್ರೀತೋಥ ತಪಸಾತೇನ ಪದ್ಮನಾಭೋ ಹರಿಃ ಸ್ವಯಂ|| ಕೌಮಾರಂ ರೂಪಮಾಸ್ಥಾಯ ನಿಜರೂಪಮದರ್ಶಯತ್||೪೪||” ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಕಮಲವಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪದ್ಮನಾಭನೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಆ ನಾಭಿಯ ಕಮಲದಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಜನಿಸಿದರು. ಅವರು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವಾಗ ೪ ಮುಖಗಳಾದವು. ಪದ್ಮದ ಕರ್ಣಿಕೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನದಿಂದ (ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಸನ) ಕೂತಿದ್ದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ನೋಡಿಕೊಂಡನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾ ದೇವಿಯರು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಆಜ್ಞಾ ಪ್ರಕಾರ ಉದಕ ಬಿಂದುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಹತ್ತರವಾದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅದರಿಂದ ಬಹಳ ವ್ಯಥೆ ಹೊಂದಿದರು. ಮಹತ್ತರವಾದ ಗಾಢಾಂಧಕಾರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ, ಉದಕ ಬಿಂದುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಹಾ ವಾತದಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಭಯಪಟ್ಟರು. ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ “ತಪಃ! ತಪಃ!” ಎಂದು ೨ ಸಲ ಶಬ್ದವು ಅಶರೀರವಾಕ್ಯಾಗಿ ಕೇಳಿ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಸಮಾಧಿ ಯೋಗದಿಂದ ಶ್ವಾಸವನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ, ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಮಂಗಳ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ದೇವತಾಮಾನದಿಂದ ೧೦ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಇದ್ದು ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಎದ್ದರು. ಆಗ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರೀತನಾಗಿ ಅವರ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ದಿವ್ಯವಾದ ಕೌಮಾರ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆ ರೂಪವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ತಾವರೆಕಂದನಂಜಿಸಿ ಕಾಯ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ರುದ್ರದೇವರ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಶೇಷ ಪದವಿಯನ್ನಿತ್ತನು. ದುರ್ವಾಸರ

ಶಾಪದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮೊರೆ ಹೋಗಲು ಪರಮಾತ್ಮನು, ದೇವದೈತ್ಯರ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮಥನ ಮಾಡಲು ಅದರಿಂದ ಅಮೃತ ಹುಟ್ಟಿತು. ದೈತ್ಯರು ಆ ಅಮೃತ ಕಲಶವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಮೋಹಿನೀ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಮೃತವನ್ನುಣಿಸಿದನು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಭಾಗವತ ಅಷ್ಟಮಸ್ಕಂಧದಲ್ಲೂ, ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯ ೧೦ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಉಪಯೋಗವೂ ಇದರಿಂದಿಲ್ಲ. ನಿತ್ಯ ಜಯಶೀಲನು, ಬಹು ನಿಶ್ಚಿಂತನು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯು, ಹೀಗಿರುವಾಗ ದೇವತೆಗಳಿಂದಿವನಿಗಾಗುವುದೇನು? ದೈತ್ಯರಿಂದ ಹಾನಿಯಾಗುವುದೇನು? ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನಾದುದರಿಂದ ಭಕ್ತರಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಮೊರೆ ಹೊಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅಮೃತವನ್ನುಣಿಸಿದನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರ ಪ್ರ
ವರ್ತಿಸುವ ಪ್ರಭು ತನಗೆತಾನೆ
ಭೃತ್ಯನೆನಿಸುವ ಭೋಕ್ತೃಭೋಗ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳೊಳಿದ್ದು ||
ತತ್ತದಾಹ್ವಯನಾಗಿ ತರ್ಪಕ
ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವ ತತ್ವಪತಿಗಳ
ಮತ್ತರಾದಸುರರೆ ಅಸಮೀಚೀನಫಲವೀವ || 13 ||

ಪದಾರ್ಥ:- ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವನು. ತನಗೆ ತಾನೇ ಪ್ರಭು, ತಾನೇ ಭೃತ್ಯನೆನಿಸುವನು. ಭೋಕ್ತೃಭೋಗ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಳಗಿದ್ದು= ಭೋಗಿಸುವವರಲ್ಲೂ, ಭೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ತಾನೇ ಇದ್ದು, ತತ್ತದಾಹ್ವಯನಾಗಿ= ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ, ತರ್ಪಕ=ತರ್ಪಕನೆನಿಸಿ, ತತ್ವಪತಿಗಳ=ಭೋಗಿಸುವವರ ದೇಹಗಳೊಳಿರುವ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸುವನು. ಮತ್ತರಾದ, ಅಸುರಗೆ=ದೈತ್ಯರುಗಳಿಗೆ, ಅಸಮೀಚೀನ ಫಲವೀವ=ಪಾಪ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಮೃತವನ್ನುಣಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ವಂಚಿಸಿದನೆಂಬ ವೈಷಮ್ಯವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ತೋರುವುದು. ಅದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- “ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪತೋ ವಿಷ್ಣುರ್ನಾನ್ಯಥಾತು ಕರಿಷ್ಯತಿ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನು. ಅದಕ್ಕನ್ಯಥಾ ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬರುವ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಅವರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದೇ ಇವನ ಸಂಕಲ್ಪವು. ಆದುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲನಾಗಿಯೂ, ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾಗಿಯೂ, ಇರುವನೇ ಹೊರತು ತನಗೆ ಯಾರಿಂದಾದರೂ ಆಗುವದೇನು? ಪ್ರಭುವಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಭುವೆನಿಸುವವನೂ ತಾನೆ, ಭೃತ್ಯನಲ್ಲಿದ್ದು ಭೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಭೃತ್ಯನೆನಿಸುವವನೂ ತಾನೆ, ಸುಖಾದಿಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಜನರಲ್ಲೂ ಅವರು ಭೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ತಾನೇ ಇದ್ದು ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ತರ್ಪಕನೆನಿಸಿ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸುವನು. ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಪಾಪ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ತನ್ನ ಭಕ್ತರು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದರೂ ಅವರನ್ನುದ್ಧರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಬಿಟ್ಟುಗಳ ನೆವದಿಂದಲಾಗಲಿ
ಹೊಟ್ಟೆಗೋಸುಗ ವಾದಡಾಗಲಿ
ಕೆಟ್ಟರೋಗ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಲಿ ಅಣಕದಿಂದೊಮ್ಮೆ ||
ನಿಟ್ಟಸುರಿನಿಂ ಬಾಯ್ತರದು ಹರಿ
ವಿಟ್ಟಲಾ ಸಲಹೆಂದೆನಲು ಕೈ
ಗೊಟ್ಟುಕಾವಕೃಪಾಳು ಸಂತತ ತನ್ನ ಭಕತರನ || 14 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಬಿಟ್ಟುಗಳನೆವದಿಂದಾಗಲಿ=ದೊರೆಯಾದವನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಹಾಕಿದಾಗ, ಆ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಷ್ಟದಿಂದಲಾಗಲಿ, ಹೊಟ್ಟೆಗೋಸುಗವಾದಡಾಗಲಿ=ಇವನು ಭಕ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಜನರು ಮರುಳಾಗಿ ತನಗೆ ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟಾರೆಂಬ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಆಶೆಯಿಂದಲಾಗಲಿ, ಕೆಟ್ಟ ರೋಗವನ್ನನುಭವಿಸುವಾಗ ತಾಳಲಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅಣಕದಿಂದೊಮ್ಮೆ=ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ, ನಿಟ್ಟುಸುರಿನಿಂ=ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾ, ಬಾಯ್ಬಿರೆದು, ಬಾಯಿ ತೆರೆದು, ಹರಿ ವಿಟ್ಟಲಾ! ಸಲಹು ಎನಲು, ಕೃಪಾಳು=ಕರುಣಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸಂತತ=ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ತನ್ನಭಕ್ತುತರನ=ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು, ಕೈಗೊಟ್ಟುಕಾವ=ಕೈ ಕೊಟ್ಟು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಆ ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟಪಡುವಾಗ ಒಬ್ಬರಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಲಿ, ಕೆಟ್ಟರೋಗವನ್ನನುಭವಿಸಲಾರದೇ ದುಃಖಪಡುವಾಗಲಾಗಲಿ, ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾ ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ಅಯ್ಯೋ, ಅಪ್ಪಾ ಎನ್ನದೆ, ಹರೇ! ವಿಟ್ಟಲಾ! ಸಲಹು ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಕರುಣಾಳುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವರನ್ನು ಕೈ ಕೊಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈವಸುಂಧರೆಯೊಳಗೆ ಶ್ರೀಭೂ
ದೇವಿಯರಸನ ಸುಗುಣಕರ್ಮಗ
ಳಾವಬಗೆಯಿಂದಾದಡಾಗಲಿ ಕೀರ್ತಿಸುವ ನರರ ||
ಕಾವಕಮಲದಳಾಯತಾಕ್ಷ ಕೃ
ಪಾವಲೋಕನದಿಂದ ಕಪಿಸು
ಗ್ರೀವಗೊಲಿದಂದದಲಿ ಒಲಿದಭಿಲಾಷೆಪೂರೈಪ || 15 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕಮಲದಳಾಯತಾಕ್ಷ=ಕಮಲದಳದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಈವಸುಂಧರೆಯೊಳಗೆ=ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಭೂದೇವಿಯರಸನ = ಶ್ರೀದೇವಿ ಭೂದೇವಿಯರಿಗೆ ಅರಸನಾದ (ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ) ಸುಗುಣಕರ್ಮಗಳ = ಉತ್ತಮವಾದ ಗುಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಆವಬಗೆಯಿಂದಾದಡಾಗಲಿ=ಯಾವ ಬಗೆ ಇಂದಲಾದರೂ ಆಗಲಿ, ಕೀರ್ತಿಸುವ ನರರ=ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಾ ಇರುವ ಜನರನ್ನು, ಕಾವ=ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು. ಕೃಪಾವಲೋಕನದಿಂದ=ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ನೋಡಿ, ಕಪಿ ಸುಗ್ರೀವಗೊಲಿದಂದದಲಿ= ಕಪಿಯಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಇಹದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿ ಕಪಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲೂ ದಿವ್ಯ ಗತಿಯನ್ನಿತ್ತಂತೆ, ಒಲಿದು=ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ, ಅಭಿಲಾಷೆಪೂರೈಪ=ಮನೋಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರೈಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇವಿ ಭೂದೇವಿಯರ ಅರಸನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಗುಣ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಾವದಾದರೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಕೀರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಕಮಲ ದಳಗಳಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ತನ್ನ ಕೃಪಾ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ, ಕಪಿಯಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾದಂತೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವರ ಮನೋಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರೈಸುವನು.

ಚೇತನಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ನಾಥ ಕರ್ಮಗಳನುಸರಿಸಿ ಜನಿ
ತೋಥವಿಷ್ಟೋ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೆಂದೊಡನೆ ||
ಜಾತನಾಗುವ ಜನ್ಮರಹಿತಾ
ಕೂತಿನಂದನ ಭಕ್ತರಿಂದಾ
ಹೂತನಾಗಿ ಮನೋರಥವ ಬೇಡಿಸಿಕೊಳದಲೀವ || 16 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಚೇತನಾಂತರ್ಯಾಮಿ=ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ-ಯಾದ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಥ= ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ಜನಿತೋತವಿಷ್ಟೋಯೆಂಬ ಶ್ರುತಿಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ=ಜನಿತೋಥವಿಷ್ಟೋ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಎಮ್ಮೊಡನೆ= ನಮ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ, ಕರ್ಮಗಳನುಸರಿಸಿ=ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಜನ್ಮರಹಿತ=ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನಾದರೂ,

ಜಾತನಾಗುವ=ಜನಿಸುವನು. ಆಕೂತಿನಂದನ=ಯಜ್ಞನಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಭಕ್ತರಿಂದ, ಆಹೂತನಾಗಿ=ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟು, ಬೇಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದಲಿ=ಅವರಿಂದ ಯಾವ ಮನೋರಥವನ್ನೂ ಬೇಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಮನೋರಥವ=ಭಕ್ತರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು, ಈವ=ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಜೀವನ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಜೀವನೊಂದಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನೂ ಜನಿಸುವನು. “ಜನಿತೋಥವಿಷ್ಟೋ” “ಅಜಾಯಮಾನೋ ಬಹುವಧಾವ್ಯಜಾಯತ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ತಾನು ಜನನ ರಹಿತನಾದರೂ, ಜೀವರಿಗೆ, ತಾವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅವರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತದ್ರೂಪನಾಗಿ ಜನಿಸುವನು. ಭಕ್ತರು ತನ್ನ ನಾಮವನ್ನು ಚ್ಚರಿಸಿ ಕರೆಯಲು, ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತನಾಗಿ ಅವರು ಯಾವುದನ್ನೂ ಕೇಳದೇ ಇದ್ದರೂ ತಾನೇ ಅವರ ಮನೋಭೀಷ್ಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸುವನು.

ನೃಷತು ಎನಿಸುವ ಮನುಜರೊಳು ಸುರ
ಋಷಭನಿಂದ್ರಿಯಗಳೊಳು ತತ್ತ
ದ್ವಿಷಯಗಳಭುಂಜಿಸುವ ಹೋತಾಹ್ವಯನುತಾನಾಗಿ ||
ಮೃಷರಹಿತ ವೇದದೊಳು ಋತುಸತು
ಪೆಸರಿನಿಂದಲಿಕರೆಸುತ ಜಗ
ತ್ಪ್ರಸವಿತ ನಿರಂತರದಿಸಂತೈಸುವನು ಭಕತರನು || 17 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಸುರಋಷಭ=ದೇವ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಮನುಜರೊಳು=ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ನೃಷತು ಎನಿಸುವ=ನೃಷತು ಎಂದು ಕರೆಸುವನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳೊಳು=ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಹೋತಾಹ್ವಯನುತಾನಾಗಿ=ಹೋತಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವನಾಗಿ, ತತ್ತದ್ವಿಷಯಗಳ=ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಾಗುವ ನೋಡುವುದು, ಕೇಳುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಭುಂಜಿಸುವ= ಅವುಗಳಿಂದಾಗುವ ಸುಖವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು. ಮೃಷರಹಿತ=ಸುಳ್ಳಿಲ್ಲದ, ವೇದದೊಳು, ಋತುಸತು ಪೆಸರಿನಿಂದಲಿ= ಋತುಸತು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಕರೆಸುತ, ಜಗತ್ಪ್ರಸವಿತ=ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ನಿರಂತರದಿ, ಭಕತರನು=ಭಕ್ತರನ್ನು, ಸಂತೈಸುವನು=ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ದೇವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿದ್ದು ನೃಷತು ಎಂದು ಕರೆಸುವನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಹೋತಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವನು. ಸತ್ಯಭೂತವಾದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಋತುಸತು ಎಂದು ಕರೆಸುವನು. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಹರಿಯು, ಭಕ್ತರನ್ನು ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರೈಸುವನು.

ಅಬ್ಜಭವಪಿತ ಜಲಧರಾದ್ರಿಯೊ
ಳಬ್ಜಗೋಜಾದ್ರಿಜನನಿಸಿ ಜಲ
ದುಬ್ಜಳೇ ಪೀಯೂಷತಾವರೆ ಶ್ರೀಶಶಾಂಕರೊಳು ||
ಕಬ್ಜಕದಳಿ ಲತಾತ್ಯಣದ್ರುಮ
ಹೆಬ್ಬುಗೆಯ ಮಾಡುತಿಹ ಗೋಜನು
ಇಬ್ಬುಗೆಯಪ್ರತೀಕದೊಳು ಮಣಿಮೃಗ ಸೃಜಿಪನದ್ರಿಜನು || 18 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅಬ್ಜಭವಪಿತ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಜಲ=ಉದಕದಲ್ಲೂ, ಧರೆ= ಭೂಮಿಯಲ್ಲೂ, ಅದ್ರಿಯೊಳು=ಪರ್ವತದಲ್ಲೂ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಬ್ಜ ಗೋಜ, ಅದ್ರಿಜನನಿಸಿ=ಈ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಸುವನು, ಜಲದುಬ್ಜಳಿ= ನೀರು ಗುಳ್ಳೆ ಅಥವಾ ಅಲೆಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲೂ, ಪೀಯೂಷ=ಉದಕದಲ್ಲೂ ಅಥವಾ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಅಮೃತದಲ್ಲೂ, ತಾವರೆ=ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ತಾವರೆ (ಕಮಲಪುಷ್ಪದ) ಹೂವಿನ, ಶ್ರೀ=ಕಾಂತಿಯಲ್ಲೂ, ಶಶಾಂಕರೊಳು=ಚಂದ್ರ ಮಂಡಲದಲ್ಲೂ, ಅಬ್ಜನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನಿರುವನು. ಕಬ್ಜ ಕದಳಿ=ಕಬ್ಬು, ಬಾಳೆ, ಲತಾ=ಬಳ್ಳಿಗಳು, ತ್ಯಣ= ಹುಲ್ಲು, ದ್ರುಮ=ವೃಕ್ಷ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಗೋಜನು= ಗೋಜ ನಾಮಕನಾಗಿ, ಹೆಬ್ಬುಗೆಯ=ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು, ಮಾಡುತಿಹ=ಮಾಡುವನು. ಅದ್ರಿಜನು= ಪರ್ವತ ವಾಸಿಯಾದ ಅದ್ರಿಜ ನಾಮಕನು, ಯಿಬ್ಬುಗೆಪ್ರತೀಕದೊಳು=ಜಡಜೀತನ ರೂಪವಾದ ಎರಡು ವಿಧ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿದ್ದು, ಮಣಿ=ಜಡವಾದ ಮಾಣಿಕ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ, ಮೃಗ=ಪರ್ವತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಕಾಡು ಮೃಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು, ಸೃಜಿಪ=ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭನು, ಉದಕದಲ್ಲಿ ಅಬ್ಜನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಿದ್ದು ನೀರುಗುಳ್ಳೆ, ಅಮೃತ, ತಾವರೆ ಹುವ್ವು, ಚಂದ್ರಮಂಡಲ ಇವುಗಳ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುವನು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಜನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಿದ್ದು, ಕಬ್ಬು, ಬಾಳೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ, ಬಳ್ಳಿ, ಹುಲ್ಲು, ಗಿಡ, ಮರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವನು. ಅದ್ವಿಜನಾಮಕನು, ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಾಣಿಕೃ ಮೊದಲಾದವು ಜಡಪ್ರತಿಮೆ ಎಂತಲೂ, ಮೃಗ ಮೊದಲಾದವು ಚೇತನ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂತಲೂ, ಹೀಗೆ ಎರಡು ವಿಧ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅವನು ಸರ್ವತ್ರ ವಾಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಜಡಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

**ಶ್ರುತಿವಿನುತ ಸರ್ವತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾ
ರತಿರಮಣನೊಳಗಿದ್ದು ತಾ ಶುಚಿ
ಷತುವೆನಿಸಿ ಜಡಚೇತರನು ಪವಿತ್ರಮಾಡುತಿಹ ||
ಅತುಳಮಹಿಮಾನಂತ ರೂಪಾ
ಚ್ಯುತನೆನಿಸಿ ಚಿದ್ವೇಹದೊಳು ಪ್ರಾ
ಕೃತಪುರುಷನಂದದಲಿ ನಾನಾಚೇಷ್ಟೆಗಳ ಮಾಳ್ || 19 ||**

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರುತಿವಿನುತ=ವೇದಗಳಿಂದ ಸ್ತುತೃನಾದ ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಸರ್ವತ್ರದಲ್ಲಿ=ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಅಂತರ್ನಿಯಾಮಕರಾಗಿರುವ, ಭಾರತಿರಮಣ-ನೊಳಗಿದ್ದು=ವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿದ್ದು, ತಾ=ತಾನು, ಶುಚಿಷತುವೆನಿಸಿ= ಜಡಚೇತನರ, ಪವಿತ್ರಮಾಡುತಿಹ=ಜಡಚೇತನ ರೂಪವಾದ ಸಕಲವನ್ನೂ ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಅತುಳಮಹಿಮ=ಅಸಮವಾದ (ಸಮವಿಲ್ಲದ) ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ, ಅನಂತರೂಪ=ಸಂಖ್ಯೆ ಮಾಡಿ ಕೊನೆ ಕಾಣಲಶಕ್ಯವಾದ ರೂಪಗಳುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಅಚ್ಯುತನೆನಿಸಿ=ಅಚ್ಯುತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಚಿದ್ವೇಹದೊಳು=ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪ ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದು, ಪ್ರಾಕೃತಪುರುಷನಂದದಲಿ= ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ, ಚೇಷ್ಟೆಗಳ ಮಾಳ್=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವೇದಗಳಿಂದ ಸ್ತುತೃನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವ, ಚಿತ್ತಾಭಿಮಾನಿಯಾದ, ಭಾರತೀ ರಮಣ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣ ದೇವರಲ್ಲಿ ಶುಚಿಷತು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಿದ್ದು, ಜಡಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ, ಅನಂತ ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ನಾಶರಹಿತನಾದುದರಿಂದ ಅಚ್ಯುತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಸುತ್ತಾ ಎಲ್ಲರ ಸ್ವರೂಪ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪಂಚ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

**ಅತಿಥಿಯೆನಿಸುವನನ್ನಮಯ ಭಾ
ರತಿರಮಣನೊಳು ಪ್ರಾಣಮಯ ಪ್ರಾ
ಕೃತವಿಷಯ ಚಿಂತನೆಯಮಾಡಿಸುವನು ಮನೋಮಯನು ||
ಯತನ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಬರಲದ
ಜತನಮಾಡಿಸಿ ಆತ್ಮಜಾಯಾ
ಸುತರಸಂಗದಿ ಸುಖವನೀವಾನಂದಮಯನೆನಿಸಿ || 20 ||**

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅತಿಥಿ=ಅತಿಥಿಗಳ ಒಳಗಿದ್ದು, ಅನ್ನಮಯನೆನಿಸುವನು. ಭಾರತಿರಮಣನೊಳು=ಭಾರತೀ ಪತಿಯಾದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿದ್ದು, ಪ್ರಾಣಮಯ= ಪ್ರಾಣಮಯನೆನಿಸುವನು. ಮನೋಮಯನು= ಮನೋಮಯನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ಪ್ರಾಕೃತವಿಷಯ ಚಿಂತನೆಯ=ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮೊದಲಾದ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವ ವಿಷಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುವನು. ವಿಜ್ಞಾನಮಯ=ವಿಜ್ಞಾನಮಯನು, ಯತನಬರಲು=ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಬಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅದ=ಅದನ್ನು, ಜತನಮಾಡಿಸಿ=ಆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಸುವನು. ಆನಂದಮಯನೆನಿಸಿ, ಆತ್ಮ=ತಾನು, ಜಾಯಾ=ಹೆಂಡತಿ, ಸುತರ=ಮಕ್ಕಳು ಇವರ, ಸಂಗದಿ=ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅವರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ, ಸುಖವನೀವ= ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನೆಗೆ ಬರುವ ಅತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅನ್ನಮಯನೆನಿಸುವನು. ಭಾರತೀರಮಣರಾದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಮಯನೆನಿಸುವನು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮನೋಮಯವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಷಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು. ವಿಜ್ಞಾನಮಯನೆಂದೆನಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವನು. ಆನಂದಮಯನು ತಾನು, ತನ್ನ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವರ ಸಂಗದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಅನಂತಾನಂತ ರೂಪದಿಂದಿದ್ದು ಅವರವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವೈಷಮ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇನಿತುರೂಪಾತ್ಮನಿಗೆ ದೋಷಗ
ಳನಿತುಬಪ್ಪವು ಪೇಳಿರೈ ಬ್ರಾ
ಹ್ಮಣಕುಲೋತ್ತಮರಾದವರು ನಿಷ್ಕಪಟಬುದ್ಧಿಯಲಿ ||
ಗುಣನಿಯಾಮಕ ತತ್ತದಾಹ್ವಯ
ನೆನಿಸಿ ಕಾರ್ಯವಮಾಳ್ಳ ದೇವನ
ನೆನದಮಾತ್ರದಿ ದೋಷರಾಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಕೆಡುತಿಹವು || 21 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಇನಿತು=ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ರೂಪಾತ್ಮನಿಗೆ=ಅನಂತಾನಂತ ರೂಪಗಳಿಂದ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ದೋಷಗಳು=ವೈಷಮ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳು, ಎನಿತುಬಪ್ಪವು=ಹೇಗೆ ಬರುವವು? ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲೋತ್ತಮರಾದವರು=ಉತ್ತಮವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನೀವುಗಳು, ನಿಷ್ಕಪಟ ಬುದ್ಧಿಯಲಿ=ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಪೇಳಿರೈ. ಗುಣನಿಯಾಮಕ=ಸತ್ತ ರಜಸ್ತಮೋ ಗುಣಗಳ ಪ್ರೇರಕನಾದ, ತತ್ತದಾಹ್ವಯನೆನಿಸಿ=ಆಯಾ ಹೆಸರುಳ್ಳವನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ, ಕಾರ್ಯವಮಾಳ್ಳ=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ, ದೇವನ=ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ಕರ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ, ನೆನದಮಾತ್ರದಿ=ಸ್ಮರಣೆ ಮಾತ್ರದಿಂದ, ದೋಷ ರಾಶಿಗಳೆಲ್ಲ, ಕೆಡುತಿಹವು=ನಾಶ ಹೊಂದುವವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಹೀಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ರೂಪಗಳಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕ ರಾಜಸ ತಾಮಸ ಜೀವರಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ, ವೈಷಮ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳೆಲ್ಲಿಯದು? ಉತ್ತಮವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿರೆಂದು ಧೃಡೀಕರಣ ಮಾಡಿರುವರು. ಆದರೆ ರುದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡಿದರೆ ಸರಿಯಾದ ನ್ಯಾಯವು ತೋರದು. ಆ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಗೋತ್ತಾಗುವುದೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಸತ್ತಾದಿ ಗುಣನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ಸಾತ್ವಿಕಾದಿ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾತ್ರದಿಂದ ದೋಷ ರಾಶಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಶ ಹೊಂದುವವು.

ಕುಸ್ಥನೆನಿಸುವ ಭೂಮಿಯೊಳು ಆ
ಶಸ್ಥನೆನಿಸುವ ದಿಗ್ವಲಯದೊಳು
ಖಸ್ಥನೆನಿಸುವಾಕಾಶದೊಳು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೊಳಗಿದ್ದು ||
ವ್ಯಸ್ಥನೆನಿಸುವ ಸರ್ವರೊಳಗೆ ಸ
ಮಸ್ಥನೆನಿಸುವ ಬಳಿಯಲಿದ್ದವು
ಪಸ್ಥನೆನಿಸುವ ವಿಶೋಧನ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಲೋಕದೊಳು || 22 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಭೂಮಿಯೊಳು=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಕುಸ್ಥನೆನಿಸುವನು. ದಿಗ್ವಲಯದೊಳು= ದಿಜ್ಜಂಡಲದೊಳಗೆ, ಆಶಸ್ಥನೆನಿಸುವ=ಆಶಸ್ಥನೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು. ಆಕಾಶದೊಳು ಖಸ್ಥನೆನಿಸುವ=ಖಸ್ಥನೆಂದು ಕರೆಸುವನು, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೊಳಗಿದ್ದು=ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರೂಪದಿಂದ ವಾಸ ಮಾಡುವಾಗ, ವ್ಯಸ್ಥನೆನಿಸುವನು. ಸಮಸ್ಥರೊಳಗೆ=ಎಲ್ಲರೊಳಗೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ರೂಪದಿಂದ ಸಮಸ್ಥನೆನಿಸುವನು. ಬಳಿಯಲಿದ್ದು= ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದು= ಉಪಸ್ಥನೆನಿಸುವನು. ಹೀಗೆ ಲೋಕದೊಳು, ವಿಶೋಧನ=ವಿಶೇಷ ಶೋಧಕನೆಂತಲೂ, ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮನೆಂತಲೂ, ಚಿಂತಿಸಬೇಕೆಂದರ್ಥ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಕುಸ್ಥನೆಂದು ಹೆಸರು. ಗೋತ್ರಾಕುಂ ಪೃಥಿವೀ ಪೃಥ್ವೀ ಎಂಬ ಅಮರಕೋಶದಂತೆ ಕು ಅಂದರೆ ಭೂಮಿಗೆ ಹೆಸರು. “ಕೌಸ್ಥಿಯತೆ ಇತಿ ಕುಸ್ಥಃ” ಎಂಬ ನಿರ್ವಚನದಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಕುಸ್ಥನೆಂದು ಹೆಸರು. ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಆಶಾ ಎಂದು ಹೆಸರು; ಅಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಆಶಸ್ಥನೆಂದು ಹೆಸರು. ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಖಂ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಖಸ್ಥನೆಂದು ಹೆಸರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೊಳಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಸ್ಥನೆಂದು ಹೆಸರು. ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ಥನೆಂದು ಹೆಸರು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಸ್ಥನೆಂದು ಹೆಸರು. ಹೀಗೆ ವಿಶೇಷ ಶೋಧಕನಾಗಿಯೂ, ವಿಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಉಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಂತಹಾ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿಂದ, ಅನೇಕ ನಾಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ವಾಸ ಮಾಡುವನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

**ಜ್ಞಾನದನು ಎಂದೆನಿಪಶಾಸ್ತದಿ
ಮಾನದನು ಎಂದೆನಿಪವಸನದಿ
ದಾನಶೀಲಸುಬುದ್ಧಿಯೊಳಗೆ ವದಾನ್ಯನೆನಿಸುವನು ||
ವೈನತೇಯವರೂಢ ತತ್ತತ್
ಸ್ಥಾನದಲಿ ತತ್ತತ್ ಭಾವಗ
ಳಾನುಸಾರ ಚರಿತ್ರಗಳ ಮಾಡುತಲೆ ನೆಲಿಸಿಪ್ಪ || 23 ||**

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶಾಸ್ತ್ರದಿ=ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನದನು ಎಂದೆನಿಪ=ಜ್ಞಾನದನೆಂದು ಕರೆಸುವನು. ವಸನದಿ= ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ, ಮಾನದನು, ಎಂದೆನಿಪ=ಎಂದು ಕರೆಸುವನು. ದಾನಶೀಲಸುಬುದ್ಧಿಯೊಳಗೆ=ದಾನವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ತಮ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ, ವದಾನ್ಯನು ಎನಿಸುವನು. ವೈನತೇಯವರೂಢ=ಗರುಡನೇ ಧ್ವಜವಾಗುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತತ್ತತ್ಸ್ಥಾನದಲಿ=ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ತತ್ತತ್ ಭಾವಗಳಾನುಸಾರ=ಆಯಾ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಚರಿತ್ರಗಳ=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಮಾಡುತಲೆ, ನೆಲಿಸಿಪ್ಪ= ವಾಸವಾಗಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳಗೆ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾದುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದನೆಂದು ಕರೆಸುವನು. ವಸ್ತುಗಳಿದ್ದು ಮಾನವನ್ನುಳಿಸುವುದರಿಂದ ಮಾನದನೆಂದು ಕರೆಸುವನು. ವದಾನ್ಯನೆಂದರೆ ದಾನಶೂರನಿಗೆ ಹೆಸರು. ದಾನಶೀಲರಲ್ಲಿ ವದಾನ್ಯನೆಂದು ಕರೆಸುವನು. ಹೀಗೆ ಗರುಡವಾಹನನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಆಯಾ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

**ಗ್ರಾಮಪನೋಳಗ್ರಣಿ ಎನಿಸುವನು
ಗ್ರಾಮಣೀ ಎನಿಸುವನು ಜನರೊಳು
ಗ್ರಾಮುಪಗ್ರಾಮಗಳೊಳಗೆ ಶ್ರೀಮಾನೆನಿಸುತಿಪ್ಪ ||
ಶ್ರೀ ಮನೋರಮ ತಾನೆ ಯೋಗ
ಕ್ಷೇಮನಾಮಕನಾಗಿ ಸಲಹುವ
ಈ ಮಹಿಮೆ ಮಿಕ್ಕಾದದೈವರಿಗುಂಟೆ ಲೋಕದೊಳು || 24 ||**

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಗ್ರಾಮಪನೋಳು=ಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿಯೊಳಗೆ, ಅಗ್ರಣಿಯೆನಿಸುವನು; ಜನರೊಳು=ಊರಿನ ಜನರಲ್ಲಿದ್ದು, ಗ್ರಾಮಣಿ ಯೆನಿಸುವನು; ಗ್ರಾಮ, ಉಪ-ಗ್ರಾಮಗಳೊಳಗೆ, ಇದ್ದು ಶ್ರೀಮಾ ಎನಿಸುತಿಪ್ಪ; ಶ್ರೀಮನೋರಮ= ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮನೋರಮನಾದ(ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಭಿರಾಮನಾದ) ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನಾಮಕನಾಗಿ, ಸಲಹುವ=ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಈಮಹಿಮೆ=ಇಂತಹಾ ಮಹಿಮೆಯು, ಲೋಕದೊಳು ಮಿಕ್ಕಾದ ದೇವರಿಗುಂಟೆ= ಮಿಕ್ಕ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಗಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ, ದೇಶಾಧಿಪತಿ, ಮಹಾರಾಜ ಮತ್ತೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು; ಇವರುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅಗ್ರಣಿ ಎಂದೆನಿಸುವನು. ಪ್ರಭುವೆಂದೆನಿಸುವನೆಂದರ್ಥ. ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಗ್ರಾಮಣೀ ಎಂದೆನಿಸುವನು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಉಪ-ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಶ್ರೀಮಂತನೆನಿಸುವನು. ಇದರಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ:- ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ, ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಭು ಎನಿಸುವನು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜರಲ್ಲಿ ರಾಜರಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಭುವೆನಿಸುವನು. ರಾಜರುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಭುವೆನಿಸುವನು. ಅಂತು ಆಯಾ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಆ ಪ್ರಭು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಾನು ಮಾಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನೋಹರನಾದ

ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲೂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ತಾನಿದ್ದು ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಾನು ವಹಿಸಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು. ಇಂತಹಾ ಮಹಿಮೆಯು ಮಿಕ್ಕ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಗಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ವಿಜಯಸಾರಥಿಯೆಂದು ಗರುಡ
ಧ್ವಜನಮೂರ್ತಿಯ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ
ಭಜಿಸುತಿಪ್ಪ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಸರ್ವತ್ರದಲಿ ಒಲಿದು ||
ವಿಜಯದನು ತಾನಾಗಿ ಸಲಹುವ
ಭುಜಗ ಭೂಷಣ ಪೂಜ್ಯ ಚರಣಾಂ
ಬುಜವಿಭೂತಿದ ಭುವನಮೋಹನರೂಪ ನಿರ್ಲೇಪ || 25 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಿಜಯಸಾರಥಿಯೆಂದು=ಅರ್ಜುನನ ಸಾರಥಿ ಎಂದು(ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿ ಎಂದು) ಗರುಡಧ್ವಜನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು, ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಭಜಿಸುತಿಪ್ಪ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ, ಭುಜಗಭೂಷಣಪೂಜ್ಯ ಚರಣಾಂಬುಜ= ಸರ್ಪಭೂಷಣರಾದ ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಪಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳ, ವಿಭೂತಿದ=ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾದ, ಭುವನಮೋಹನರೂಪ=ಲೋಕವನ್ನು ಮೋಹಿಸುವ ರೂಪವುಳ್ಳ, ನಿರ್ಲೇಪ=ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸರ್ವತ್ರದಲಿ=ಸರ್ವ ದೇಶದಲ್ಲೂ, ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಒಲಿದು=ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ, ವಿಜಯದನುತಾನಾಗಿ= ವಿಶೇಷವಾದ ಜಯಪ್ರದನಾಗಿ, ಸಲಹುವ=ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಗರುಡಧ್ವಜನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿ ಎಂದು ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭಜಿಸುವ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಜಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವನು. ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸಿದರೆ ಎಂತಹ ವರವು ದೊರಕುವುದೆಂದರೆ, ರುದ್ರ ದೇವರು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಭೃತ್ಯರಾದುದರಿಂದ, ಮಹಾರಾಜನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೂ, ಅವನ ಭೃತ್ಯನ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಭೇದ ವಿರುವುದೋ ಇಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟು ಭೇದ ವಿರುವುದೆಂದು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭುಜಗ ಭೂಷಣಪೂಜ್ಯ ಚರಣಾಂಬುಜ ನೆಂದರು. ರುದ್ರದೇವರು ಭೃತ್ಯರೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಭೂತಿದನೆಂದರು; ಇಹ ಪರಂಗಳಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಡುವ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ಇಲ್ಲವು. ಮಿಕ್ಕವರು ಕೊಟ್ಟರು ಅಲ್ಪಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಹಾ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮಾ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರರು ಮೂವರೂ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವರೆ; ಆದರೂ(ಭಾಗವತ ದಶಮಸ್ಕಂಧ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ೯೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ) “ಸದ್ಯಃ ಶಾಪಪ್ರಸಾದೋಂಗ ಶೀವೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಚಾಚ್ಯುತಃ” ರುದ್ರ ದೇವರಾಗಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಾಗಲಿ ಇವರುಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಬೇಕಾದರೂ, ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೂ ತಕ್ಷಣ ತಕ್ಷಣದಲ್ಲೆ; ಅಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ತಕ್ಷಣವೇ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಕುಪಿತರಾಗಿ ಶಾಪವನ್ನೂ ಕೊಡುವರು. ಇವೆರಡೂ ಸ್ಥಿರವಾದವಲ್ಲ. ರುದ್ರ ದೇವರು ಕೊಟ್ಟ ವರವನ್ನು ವಾಯು ದೇವರು ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನೂ ಸಹ ನಾಶ ಮಾಡುವರು. ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರ ವರವನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ವಾಯು ದೇವರೂ, ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುವರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ವರಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾಗವತಾದಿ ವಚನವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಜೀವರು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕರ್ಮ ಬದ್ಧರಾಗಿ ತಾವು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಾವು ಅರಿಯದೆ ಇರುವುದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ತಿಳಿದು ಕರುಣದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಜೀವರಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಉಣಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಆನಭಿಮತ ಕರ್ಮಪ್ರವಹದೊಳ
ಗನಿಮಿಷಾದಿ ಸಮಸ್ತಚೇತನ
ಗಣವಿಹುದು ತತ್ಪಲಗಳುಣ್ಣದೆ ಸೃಷ್ಟಿಸದಮುನ್ನ ||
ವನಿತೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಕರುಣಾ
ವನಧಿನಿರ್ಮಿಸೆ ತಮ್ಮತಮ್ಮಯ
ಅನುಚಿತೋಚಿತ ಕರ್ಮಫಲಗಳನುಣತ ಚರಿಸುವರು || 26 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಸೃಷ್ಟಿಸದಮುನ್ನ=ಜೀವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ತಾರದ ಮುಂಚೆ, ಆನಭಿಮತಕರ್ಮಪ್ರವಹದೊಳು= ಅವರವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂತಹುದೆಂದು ಅರಿಯದೆ, ಆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ, ತತ್ಪಲಗಳುಣದೆ=ಆ ಕರ್ಮ ಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸದೆ, ಅನಿಮಿಷಾದಿ=ದೇವತೆಗಳು ಮೊದಲಾದ, ಸಮಸ್ತಚೇತನಗಣವಿಹುದು= ಜೀವರಾಶಿಗಳಿರುವವು.

ವನಿತೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ=ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ಕರುಣಾವನಧಿ=ಕರುಣಾ ಸಮುದ್ರನು, ನಿರ್ಮಿಸೆ=ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಯ, ಅನುಚಿತೋಚಿತಕರ್ಮಗಳ=ಒಳ್ಳೆಯದು ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಕರ್ಮಗಳು (ಅಥವಾ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳು) ಇವುಗಳನ್ನು, ಉಣತ=ಭುಂಜಿಸುತ, ಚರಿಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಜೀವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಾರದ ಮುಂಚೆ, ಅನಾದಿ ಕಾಲೀನವಾದ ಕರ್ಮದಿಂದ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮಫಲವನ್ನನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಂತಹುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹಾ ಜೀವರು ಸಾತ್ವಿಕ ರಾಜಸ ತಾಮಸ ಭೇದದಿಂದ, ದೇವತೆಗಳು, ದೈತ್ಯರೂ ಮನುಷ್ಯರೂ ಮೊದಲಾದ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರಾದ ರಾಶಿಗಳು ಅನೇಕವಿರುವವು. ಕರುಣಾ ಸಮುದ್ರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ರಮಾದೇವಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ದೇವ ದೈತ್ಯ ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಫಲಗಳನ್ನು ಭುಂಜಿಸುತ್ತ ಭೂಮಿ, ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಸಂಸಾರ ಸುಖವನ್ನು ನಂಬಿ, ಅಲ್ಲ ಜನರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೆಡದೆ ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗದಿಂದ ಶ್ರೀವಲ್ಲಭನ ಭಜಿಸಿ ಪರಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

**ಝಲ್ಲಡಿಯನೆಳಲಂತೆ ಭವಸುಖ
ತಲ್ಲಣವೆಗೊಳಿಸುವದು ನಿಶ್ಚಯ
ವಲ್ಲಸಾಲವಮಾಡಿಸಕ್ಕರೆ ಮೆದ್ದತೆರನಂತೆ ||
ಕ್ಷುಲ್ಲಕರಕೂಡಾಡದಲೆ ಶ್ರೀ
ವಲ್ಲಭನ ಸದ್ಗುಣಗಳ
ಬಲ್ಲವರಕೂಡಾಡಿ ಸಂಪಾದಿಸು ಪರಂಪದವ || 27 ||**

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಝಲ್ಲಡಿಯನೆಳಲಂತೆ=ಒಂದರಿಗೆಯು ನೆಳಲಂತೆ, ಭವ ಸುಖ=ಸಂಸಾರ ಸುಖವು, ತಲ್ಲಣವೆಗೊಳಿಸುವದು=ದುಃಖವೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದು. ನಿಶ್ಚಯವಲ್ಲ=ಆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವೂ ನಿಶ್ಚಯವಲ್ಲ. ಸಾಲವಮಾಡಿ ಸಕ್ಕರೆ ಮೆದ್ದಂತೆ=ಸಾಲಮಾಡಿ ಸಕ್ಕರೆ ತಿನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ತಿನ್ನುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಹಿಯಾಗಿ ಸುಖ ಕಂಡು ಬಂದರೂ, ಸಾಲಗಾರನು ಪೀಡಿಸುವಾಗ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುವದು. ಅದರಂತೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯಾದಿ ಭೋಗಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬರ್ಥ. ಇಂತಹಾ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷುಲ್ಲಕರ ಕೂಡಾಡದಲೆ=ಅಜ್ಞರಾದ ಅಲ್ಲ ಜನರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಅಥವಾ ತಮೋಯೋಗ್ಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರದೆ, ಬಲ್ಲವರಕೂಡಾಡಿ=ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವರ ಕೂಡಾಡುವುದೆಂದರೆ, ಅವರ ಮುಖದಿಂದ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಪರಂಪದವ=ಉತ್ತಮವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಝಲ್ಲಡಿಯ ನೆಳಲು ಚಿದ್ರಗಳು ಬಹಳವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೆಳಲು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೂ, ಬಿಸಲು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ, ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಅದರಂತೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಬಹಳವಾಗಿಯೂ, ಸುಖ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವದೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಹೀಗೆ ದುಃಖವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸುಖವು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿರುವುದು. ಅದೂ ನಿಶ್ಚಯವಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖವು ಎಂತಹುದೆಂದರೆ ಸಾಲವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಕ್ಕರೆ ತಿನ್ನುವಾಗ ಹೇಗೆ ಸಕ್ಕರೆ ತಿನ್ನುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಸಾಲಗಾರನು ಬಂದು ಸಾಲವನ್ನು ಬೇಡಿ ಪೀಡಿಸುವಾಗ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವು ಕಂಡು ಬರುವದೋ ಹಾಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯಾದಿ ಭೋಗಗಳಿಂದ ಅಲ್ಪವಾದ ಸುಖವು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಯೋಗ್ಯರ ಸಹವಾಸವನ್ನೂ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣ ಗಣಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಪರಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮವು ಜೀವರಿಗೆ ಅನಾದಿಕಾಲವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

**ಝಲ್ಲಡಿಯನೆಳಲಂತೆ ತೋರ್ಪದು
ಎಲ್ಲಕಾಲದಿ ಭವದಸೌಖ್ಯವು
ಎಲ್ಲಿಪೋಕ್ಕರು ಬಿಡದೆಬೆಂಬತ್ತಿಹದು ಜೀವರಿಗೆ ||**

ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೆಬಿಡದು ಹರಿನಿ
ಮಾರ್ಗಲೈವೇದ್ಯವನೆ ಭುಂಜಿಸಿ
ಬಲ್ಲವರಕೂಡಾಡು ಭವದುಃಖಗಳನೀಡಾಡು || 28 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಭವದಸೌಖ್ಯವು=ಸಂಸಾರದ ಸುಖವು, ಎಲ್ಲಕಾಲದಿ=ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಝಲ್ಲಡಿಯನೆಳಲಂತೆ ತೋರ್ಪದು=ಝಲ್ಲಡಿಯ ನೆಳಲಂತೆ ದುಃಖ ಬಹಳವಾಗಿಯೂ, ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸುಖವಾಗಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಜೀವರಿಗೆ, ಎಲ್ಲಿಪೋಕ್ಕುರುಬಿಡದೆ=ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂಬಿಡದೆ, ಬೆಂಬತ್ತಿಹದು=ಸುಖ ದುಃಖ ರೂಪವಾದ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮವು ಬೆನ್ನತ್ತಿಬರುವದು (ನಮ್ಮ ಕೂಡವೇ ಇರುವುದು) ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೆ ಬಿಡದು=ನನಗೆ ಬೇಡವೆಂದರೂ ಬಿಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಹರಿನಿಮಾರ್ಗಲೈವೇದ್ಯವನು ಭುಂಜಿಸಿ=ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಭೋಜನ ಮಾಡಿ, ಬಲ್ಲವರ ಕೂಡಾಡು=ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡು. ಭವದುಃಖಗಳನು=ಸಂಸಾರ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಈಡಾಡು=ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಸಂಸಾರ ಸುಖವು ಝಲ್ಲಡಿಯ ನೆಳಲಂತೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸುಖವು, ದುಃಖ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಭಾಗವತ ಸಪ್ತಮ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ (೯ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ) ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವಾಗ “ಕಂಡೂಯನೇನಕರಯೋರಿವದುಃಖದುಃಖಂ”||೪೫|| “ತಸ್ತೋಸ್ತೃಹಂಕೃಪಣವತ್ಸಲದುಃಸಹೋಗ್ರ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರಕದನಾತ್ಮಶತಾಂಪ್ರಣೀತಃ||೧೬|| ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯವಿಯೋಗಸಯೋಗಜನ್ಮ ಶೋಕಾಗ್ನಿನಾ ಸಕಲಯೋನಿಷುದಹ್ಯಮಾನಃ|| ದುಃಖಾಷಠಂ ತದಪಿ ದುಃಖಮತದ್ಧಿಯಾಹಂ ಭೂಮ್ ಭಮಾಮಿ ವದ ಮೇ ತವ ದಾಸ್ಯ ಯೋಗಂ||”||೧೭|| ಕೈಯಲ್ಲಿ ತುರಿ ಹಿಡಿದವನು ತಿಂಡಿ ಹತ್ತಿ ತುರಿಸುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವು ಕಂಡು ಬಂದರೂ, ತುರಿಸಿ ಆದಮೇಲೆ ಉರಿ ಹತ್ತಲು ಹೇಗೆ ಬಾಯಿ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ದುಃಖ ಪಡುವನೋ ಅಂತಹಾ ಸುಖ ದುಃಖಗಳೇ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು. ಎಲೈ ನರಸಿಂಹ! ನಿನ್ನ ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಭಯ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾ ಉಗ್ರವಾದ, ಸಹಿಸಲಶಕ್ತವಾದ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ತಗಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವನ್ನನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಆ ಒಂದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಹಳ ಭಯಪಡುವೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖವೇನೆಂದರೆ, ಯಾವ ವಸ್ತು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾವು ಅದನ್ನು ಬಿಡಬಾರದಿಂದಿರುವೆವೋ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು. ಯಾವುದು ನಮಗಾಗದೆಂದು ನಾವು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿರುವೆವೋ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಲೊಲ್ಲದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಜನನ ಮರಣ ರೂಪವಾದ ದುಃಖ, ಹೀಗೆ ಯಾವ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಶೋಕಾಗ್ನಿಯಿಂದ ದಹ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟೇ ತೀರಬೇಕು. ಆ ದುಃಖ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಮಾರ್ಗ ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದಲೂ ದುಃಖವೆ ಬರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕಿರುವೆನು; ಹೇ ಪ್ರಭೋ! ನಿನ್ನ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನುದ್ದರಿಸು! ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ದಾಸಾರ್ಯರು ಬಹಳ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸಂಸಾರವಿದೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸುಖ ದುಃಖರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ಮವು ಇವನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಬಿಡದೆ ಇವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಇರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾಸಾರ್ಯರು “ಪ್ರಾಚೀನಕರ್ಮವಿದು ಬೆನ್ನಬಿಡದು” ಎಂದು ಪದ ಮಾಡಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಹಿಂಸಕ ಅಲ್ಪ ಸುಖಕ್ಕಾಶೆ ಪಡದೆ ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ ರೂಪವಾದ ಮುಕ್ತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರ್ಪಣತವಾದ ತುಲಸೀ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸುತ್ತಾ ಹರಿ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನುಣ್ಣುತ್ತಾ ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗದಿಂದ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾ ಹರಿ ಹಥಾ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯವನ್ನಾಘ್ರಾಣಿಸುವುದು; ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೆಂಬ ಎರಡೇ ಅಲ್ಲ, ಇದನ್ನು ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕರಚರಣಾದಿ ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಭಗವತ್ತೇವಾಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಭಾಗವತ ನವಮಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಅದೆಂತನೆ:- “ಸವೈಮನಃ ಕೃಷ್ಣಸದಾರವಿಂದದಯೋರ್ವಚಾಂಸಿ ವೈಕುಂಠಗುಣಾನುವರ್ಷನೇ|| ಕರೌಹರೇರ್ಮಂದಿರಮಾರ್ಜನಾದಿಷು ಶ್ರುತೀ ಚಕಾರಾಚ್ಯತುಸತ್ಕಥೋದಯೇ|| ಮುಕುಂದಲಿಂಗಾಲಯದರ್ಶನೇ ದೃಶೌತದ್ಭೃತ್ಯಗಾತ್ರ ಸ್ಪರ್ಶೇಂಗಸಂಗಂ|| ಘ್ರಾಣಂಚ ತತ್ಪಾದ ಸರೋಜ ಸೌರಭಶ್ರೀಮತ್ತುಲಸ್ಯಾಂ ರಸನಾಂ ತದರ್ಪಿತೆ|| ಪಾದೌಹರೇಃ ಕ್ಷೇತ್ರಪದಾನುಸರ್ಪಣೆ ಶಿರೋಹೃಷೀಕೇಶಪದಾಭಿವಂದನೆ|| ಕಾಮಂತುದಾಸ್ಯೇನತು ಕಾಮಕಾಮ್ಯಯಾ ತಥೋತ್ತಮಶ್ಲೋಕಜನಾಶ್ರಯಾಂರತಿಂ||” ಅಂಬರೀಷ ರಾಜನು ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೃಷ್ಣನ ಪಾದಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವೈಕುಂಠ ನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅನುವಾದನ ಮಾಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದನು. ಕರಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಮನೆಯನ್ನು ಕಸ ತೆಗೆದು ಸಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದನು. ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಥಾ ಶ್ರವಣಕ್ಕೂ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾದಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೂ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಭೃತ್ಯರ ಸ್ಪರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಅಂದರೆ ಅಂಗಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ, ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ತುಲಸೀ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಪಾದಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೂ, ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಹೃಷೀಕೇಶನ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದನು. ಕಾಮವನ್ನು ಅಂದರೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ರತಿಸುಖವೆಂದರೆ ಉತ್ತಮ ಶ್ಲೋಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಕ್ತ

ಜನರ ಸಹವಾಸದಿಂದಲೇ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಭಗವತ್ತೇವಾಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ವೈಶ್ವದೇವವಿಲ್ಲದೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕುಟ್ಟಿ ಕೊಯ್ದುದನಟ್ಟು ಇಟ್ಟದ
ಸುಟ್ಟುಕೊಟ್ಟದ ಮುಟ್ಟಲಘ್ ಹಿ
ಟ್ಟು ಮುಟ್ಟು ಮಿಟ್ಟುಂಡುಚ್ಚಿಷ್ಟ ಸಜ್ಜನರ ||
ಬಿಟ್ಟುತನ್ನಯ ಹೊಟ್ಟೆಗೋಸುಗ
ಘಟ್ಟನುಣುತಿಹಕೆಟ್ಟಮನುಜರ
ಕಟ್ಟವೈದುಮಪಟ್ಟಣದೊಳೊತ್ತಟ್ಟಲಿಡುತಿಹರು || 29 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕೊಯ್ದುದನ=ನೆಲ್ಲ (ಭತ್ತವನ್ನು) ಕೊಯ್ದು ಆದಮೇಲೆ, ಕುಟ್ಟಿ=ಕುಟ್ಟಿ ಅಕ್ಕಿ ಮಾಡಿ, ಅಟ್ಟು=ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಇಟ್ಟದ=ನೈವೇದ್ಯವಿಟ್ಟುದನ್ನು, ಸುಟ್ಟು=ವೈಶ್ವ ದೇವವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕೊಟ್ಟದ= ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿದ ಶೇಷವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು, ಭುಂಜಿಸಲು, ಮಿಟ್ಟಲ=ಶ್ರೀಹರಿಯು ಉಂಡ, ಉಚ್ಚಿಷ್ಟ=ಶೇಷವು, ಸಜ್ಜನರ=ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ, ಅಘ್=ಪಾಪಗಳನ್ನು, ಹಿಟ್ಟುಮುಟ್ಟುಮುಟ್ಟು=ಪುಡಿ ಪುಡಿ ಮಾಡುವುದ ಬಿಟ್ಟು= ನೈವೇದ್ಯ ವೈಶ್ವದೇವವಿಲ್ಲದೆ, ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಇಡದೆ ಹಾಗೇ ಉಣುತಿಯ=ಭುಂಜಿಸುವ, ಕೆಟ್ಟಮನುಜರ ಕಟ್ಟವೈದು ಯಮಪಟ್ಟಣದೊಳು, ಒತ್ತಟ್ಟಲಿ=ಒಂದು ನರಕದಲಿ, ಇಡುತಿಹರು=ಹಾಕಿ ಬಿಡುವುದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ನಾವು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ೫ ವಿಧವಾದ ಹತ್ಯಾ ದೋಷವು ಬರುವುದು. ನೆಲ್ಲನ್ನು (ಭತ್ತವನ್ನು) ಕೊಯ್ಯುವುದು ೧, ತುಳಿಸುವುದು ೨, ಕುಟ್ಟುವುದು ೩, ಪೋಟು ಹಾಕುವುದು ೪, ಬೇಯಿಸುವುದೆಂಬ ಪಂಚ ಸೂನಾ ದೋಷವು ಬರುವುದು. ಆ ದೋಷ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ದೇವರ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಿ ವೈಶ್ವ ದೇವವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಅತಿಥಿ ಭೋಜನವಂ ಮಾಡಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಂತರ್ಗತ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಆ ಶೇಷಾನ್ನವನ್ನು ನಾವು ಭೋಜನ ಮಾಡಿದರೆ ಈ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುವು. ನೈವೇದ್ಯ ವೈಶ್ವದೇವವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಉಂಡರೆ, “ಆತ್ಮಾರ್ಥಂ ಪಾಚಿತಮನ್ನಂ ಆಮಿಷಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೆ” ತನಗೋಸ್ಕರ ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆಯು ಮಾಂಸಕ್ಕೆ ಸಮವೆಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ನೀಚ ಪುರುಷನು ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ತಕ್ಷಣ ಉಂಡು ಬಿಡುವನೋ ಅವನನ್ನು ಯಮದೂತರು ವೈದು ನರಕದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಬಿಡುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೈಶ್ವದೇವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಭುಂಜಿಸಬೇಕೆಂಬ ಭಾವ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಪರಮಾತ್ಮನುಧರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಜಾಗುಮಾಡದೆ ಭೋಗದಾಶೆಯ
ನೀಗಿಪರಮನುರಾಗದಲಿ ವರ
ಭೋಗಿಶಯನನ ಆಗರದಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಲಿಂದು ||
ಕೂಗುತಲಿಶಿರಬಾಗಿ ಕರುಣಾ
ಸಾಗರನೆ ಭವರೋಗಭೇಷಜ
ಕೈಗೊಡೆಂದೆನೆ ಬೇಗಲೊದಗುವ ಭಾಗವತರರಸ || 30 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಜಾಗುಮಾಡದೇ=ಆಲಸ್ಯ ಮಾಡದೆ, ಭೋಗದಾಸೆಯ=ಅಲ್ಪ-ವಾದ ವಿಷಯ ಭೋಗದ ಆಶೆಯನ್ನು, ನೀಗಿ=ಬಿಟ್ಟು, ಪರಮನುರಾಗದಲಿ=ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ವರಭೋಗಿಶಯನನ=ಉತ್ತಮವಾದ ಸರ್ಪಶಯನನಾದ (ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ) ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಆಗರದ=ಆಲಯದ, ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಲಿ=ತಲಿಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ (ಗೇಟು ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ) ನಿಂದು, ಶಿರಬಾಗಿ=ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಕೂಗುತಲಿ, ಉಚ್ಚ ಸ್ವರದಿಂದ, ಕರುಣಾಸಾಗರನೇ! ಭವರೋಗ ಭೇಷಜ=ಸಂಸಾರವೆಂಬ ರೋಗಕ್ಕೆ ವೈದ್ಯನೇ! ಕೈ ಕೊಡು! ಎಂದೆನೆ=ಹೀಗೆ ಬೇಡಲು, ಭಾಗವತರರಸ= ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಬೇಗಲೊದಗುವ=ಅತಿ ಬೇಗನೆ ಬಂದೊದಗುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:-ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಶ್ವರವಾದ, ವಿಷಯದಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಲಸ್ಯ ಮಾಡದೆ ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶೇಷ ಶಾಯಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಆಲಯದ ತಲೆಬಾಗಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಉಚ್ಚವಾದ ಸ್ವರದಿಂದ, ಎಲೈ ಕರುಣಾ ಸಮುದ್ರನೇ! ಭವರೋಗ ಭೇಷಜ! ಕೈ ಗೊಡು! ಎಂದು ಬೇಡಲು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅರಸನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತಕ್ಷಣವೇ ಬಂದೊದಗುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪರಮಾತ್ಮನ ದಯಾಳತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಏನು ಕರುಣವೊತನ್ನವರಲಿ ದ
ಯಾನಿಧಿಗೆ ಸದ್ಭಕ್ತಜನರತಿ
ಹೀನಕರ್ಮವಮಾಡಿದರುಸರಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಪೊರೆವ ||
ಪ್ರಾಣಹಿಂಸಕಲುಬ್ಧಕಗೆ ಸು
ಜ್ಞಾನಪಾಲಿಸಿ ತನ್ನಮಹಿಮೆ ಪು
ರಾಣರೂಪದಿ ಪೇಳಿಸಿದ ರಘುಸೂನುಸುಚರಿತ್ರ || 31 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದಯಾನಿಧಿಗೆ=ದಯಾನಿಧಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ, ತನ್ನವರಲಿ=ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ, ಏನುಕರುಣವೋ; ಸದ್ಭಕ್ತ ಜನರು, ಅತಿ ಹೀನ ಕರ್ಮವ ಮಾಡಿದರೂ, ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಪೊರೆವ=ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಪ್ರಾಣಹಿಂಸಕ=ಅನೇಕವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿ-ಸುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗಸ್ಥರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಜನರನ್ನೂ ಸಹ ಹೊಡೆದು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನಪಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಲುಬ್ಧಕಗೆ=ಬೇಡಜಾತಿಯವನಿಗೆ, ಸುಜ್ಞಾನಪಾಲಿಸಿ=ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ, ರಘುಸೂನು=ರಘು ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವರ, ಸುಚರಿತ್ರ=ಉತ್ತಮವಾದ ಚರಿತ್ರ ರೂಪವಾದ, ತನ್ನ ಮಹಿಮೆ=ತನ್ನ ರಾಮಾವತಾರದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು, ಪುರಾಣರೂಪದಿ=ರಾಮಾಯಣ ರೂಪವಾಗಿ, ಪೇಳಿಸಿದ= ಹೇಳಿಸಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ದಯಾನಿಧಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವ! ಅವರು ಏನೇ ನೀಚ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಲಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಆ ಪಾಪ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಹಾಗೆ ಯಾರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನೆಂದರೆ; ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಗಳು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬೇಡಜಾತಿಯವರಾಗಿದ್ದು ಮಾರ್ಗಸ್ಥರಾದ ಜನರನ್ನು ಹೊಡೆದು ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾ, ಹೊಟ್ಟೆಗೋಸ್ಕರ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದನು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ ಮಾರ್ಗಸ್ಥರನ್ನು ಹೊಡೆಯುವಾಗ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಋಷಿ ದೊರಕಲು, ಅವರ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ತನಗೆ ಉಪದೇಶ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದ ಬೇಡನಿಗೆ ಋಷಿಗಳು ಪಾಪಿಯಾದ ಬೇಡನಿಗೆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಕೊಡಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ರಾಮ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಮರಾ ಎಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿ ಹೋಗಲು ಅವನು ಮರಾ ಮರಾ ಮರಾ ಎಂದು ಜಪಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅದರಿಂದಲೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪರಮಾನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ನಾರದರ ಮುಖದಿಂದ ರಾಮ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಆಜ್ಞಾಪ್ರಕಾರ ೭ ಕಾಂಡ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಅದೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವೆಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿರುವುದು. ಇಂತಹ ನೀಚ ಜಾತಿಯವನಿಗೆ ಈ ಜ್ಞಾನವು ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಭಗವದನುಗ್ರಹವು ಹೊರತು ಆಗುವುದೆಂತು? ಆದುದರಿಂದಲೆ ಪರಮ ದಯಾಳುವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ನಿಷ್ಕಾಮ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸಜ್ಜನರ ಸಹವಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮೂಢ ಮಾನವನೆಲ್ಲ ಕಾಲದಿ
ಬೇಡಿಕೊಂಬಿನಿತೆಂದು ದೈನ್ಯದಿ
ಬೇಡದಂದದಿ ಮಾಡು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸ್ವಪ್ನದಲಿ ||
ನೀಡುವರೆ ನಿನ್ನಮಲಗುಣ ಕೊಂ
ಡಾಡಿಹಿಗ್ಗುವ ಭಾಗವತರೊಡ
ನಾಡಿಸೆನ್ನನು ಜನ್ಮಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮರೆಯದಲಿ || 32 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮೂಢಮಾನವನು=ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು, ಇನಿತೆಂದು=ಇದು ಬೇಕು, ಅದು ಬೇಕೆಂದು ಎಂದು ದೈನ್ಯದಿ=ದೈನ್ಯದಿಂದ, ಬೇಡಿಕೊಂಬನು=ಬೇಡುವನು, ನಾನಾದರೂ ಹಾಗೆ ಬೇಡುವುದಿಲ್ಲ. ನೀಡುವರೆ= ನೀನೇ ಕೊಡುವುದಾದರೆ, ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ=ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ೪ ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು, ಸ್ವಪ್ನದಲಿ= ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಾದರೂ, ಬೇಡದಂದದಿ=ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಮಾಡು! ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ, ಮರೆಯದಲಿ, ನಿನ್ನಮಲಗುಣಕೊಂಡಾಡಿ ಹಿಗ್ಗುವ=ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮುಷ್ಪವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿರುವ, ಭಾಗವತರೊಡನೆ=ಭಗವದ್ಭಕ್ತರೊಡನೆ ಎನ್ನನ್ನು, ಆಡಿಸು= ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮಾಡು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:-ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ದೀನರಾಗಿ ಇದುವೇಕು ಅದು ಬೇಕೆಂದು ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುವರು. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ೪ ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶೇರಿದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ಬೇಡುವರೆ! ಭಾಗವತ ತೃತೀಯ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ “ಸಾಲೋಕ್ಯ ಸಾಷ್ಟಿ ಸಾಮೀಪ್ಯ ಸಾರೂಪ್ಯೈಕತ್ವಮಿತ್ಯುತ|| ದೀಯಮಾನಂ ನ ಗೃಣಂತಿ ವಿನಾಮಶ್ನೇವನಂ ಜನಾಃ||” ಸಾಲೋಕ್ಯವೆಂದರೆ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಇರುವುದು; ಸಾಷ್ಟಿ=ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೊಂದುವುದು. ಸಾಮೀಪ್ಯ= ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವುದು. ಸಾರೂಪ್ಯ=ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು; ಏಕತ್ವ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಯಾವದಾದರೂ ಒಂದು ಅಂಗದ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುವದೆಂಬ ೫ ವಿಧ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಏಕಾಂತ ಭಕ್ತರು ಬೇಡುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಬೇಡುವರೆಂದು ದೇವಹೂತಿಗೆ ಕಪಿಲನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಳಿರುವರು. ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವರು. ದಾಸಾರ್ಯರೂ ಅದನ್ನೇ ಬೇಡುತ್ತಾರೆ; ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನಾಗಲಿ, ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನಾಗಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡದಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ೧ ವರವನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮುಷ್ಪವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವ ಭಾಗವತರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಕೊಡೆಂದು ಈ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೇಡುವೆನು. ಎಂದು ಬೇಡಿರುವರು. ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇವೆರಡೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಡತಕ್ಕವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪುರುಷಾರ್ಥ ರೂಪನೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಚತುರವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥ ರೂಪನು
ಚತುರಮೂರ್ತ್ಯಾತ್ಮಕನಿರಲು ಮ
ತ್ತಿತರಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಬಯಸುವರೇನು ಬಲ್ಲವರು ||
ಮತಿವಿಹೀನರು ಅಹಿಂಕಸುಖಶಾ
ಶ್ಚತವಿದಂದರಿದನುದಿನದಿ ಗಣ
ಪತಿಯೆಮೊದಲಾದನ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಭಜಿಸುವರು || 33 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಚತುರವಿಧಪುರುಷಾರ್ಥರೂಪನು=ಧರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ೪ ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಚತುರಮೂರ್ತ್ಯಾತ್ಮಕನಿರಲು=ಅನಿರುದ್ಧ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ೪ ರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿರಲು, ಬಲ್ಲವರು=ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರು, ಮತ್ತಿತರ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಬಯಸುವರೇನು! ಇಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ಮತಿವಿಹೀನರು=ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದವರು, ಅಹಿಂಕಸುಖ=ಅಲ್ಪವಾದ, ನಶ್ವರವಾದ ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನೇ, ಶಾಶ್ವತವಿದೆಂದು= ಇದೇ ಶಾಶ್ವತವೆಂದು, ಅರಿತು=ತಿಳಿದು, ಅನುದಿನದಿ=ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲೂ, ಗಣಪತಿಯೆ ಮೊದಲಾದನ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಭಜಿಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಚತುರವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪನಾದ, ಅನಿರುದ್ಧ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ೪ ರೂಪಾತ್ಮಕವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿರಲು, ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇತರ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವರೆ? ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದವರು ಐಹಿಕ ಸುಖವನ್ನೇ ಶಾಶ್ವತವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲೂ ಗಣಪತಿ ಮೊದಲಾದ ಅನ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸಿ ಅಲ್ಪವಾದ ನಶ್ವರ ಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುವರು. ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದಿಗೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವರಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವನೆ.

ದುಹಿಣಮೊದಲಾದಮರಗಣಸ
ನೃಹಿತ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃ
ದ್ಗುಹನಿವಾಸಿ ಗಭೀರ ಹರಿ ಸರ್ವಾರ್ಥದಾಯಕನು ||

ಅಹಿಕಪಾರತ್ರದಲಿ ವಿಹಿತಾ
ವಿಹಿತಕರ್ಮಗಳರಿತು ಫಲಸ
ನ್ನಿಹಿತನಾಗಿದ್ದೆಲ್ಲರಿಗೆ ಕೊಡುತಿಪ್ಪ ಸರ್ವಜ್ಞ || 34 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದುಹಿಣಮೊದಲಾದ=ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು ಮೊದಲಾದ, ಅಮರಗಣ=ದೇವತಾ ಗಣದಿಂದ, ಸನ್ನಿಹಿತ=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂಜಿತನಾದ, ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದ್ಯುಹನಿವಾಸ=ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯಾಕಾಶನಿವಾಸಿಯಾದ, ಗಭೀರ=ಮಹಾ ಗೌರವಯುಕ್ತನಾದ, ಸರ್ವಾರ್ಥದಾಯಕನು=ಸರ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ, ಸರ್ವಜ್ಞ=ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ, ಹರಿ=ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿ=ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅಹಿಕಪಾರತ್ರದಲಿ= ಇಹಲೋಕದಲ್ಲೂ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲೂ, ವಿಹಿತಾವಿಹಿತ ಕರ್ಮಗಳರಿತು=ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿದ್ದು=ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದು, ಫಲ=ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತಿಪ್ಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾದ, ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯಾಕಾಶನಿವಾಸಿಯಾದ, ಸರ್ವರ ಸಕಲ ಮನೋಭೀಷ್ಟವನ್ನೂ ಪೂರೈಸುವ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಅವರವರಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿದ್ದು ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಶ್ರೀಹರಿಯು ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಲ್ಲೂ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳಿಲ್ಲದೇ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಫಲ ಕೊಡುವನೆಂದು ಹೇಳಿ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಒಮ್ಮೆಗಾದರು ಜೀವರೊಳು ವೈ
ಷಮ್ಯ ದ್ವೇಷಾಸೂಯವಿಲ್ಲ ಸು
ಧರ್ಮನಾಮಕ ಸಂತಯಿಸುವನು ಸರ್ವರನುನಿತ್ಯ ||
ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಾಂತದಲಿವೇದಾ
ಗಮ್ಯ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲ
ಸುಮ್ಮನೀವನು ತ್ರಿವಿಧರಿಗೆ ಅವರವರ ನಿಜಗತಿಯ || 35 ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಒಮ್ಮೆಗಾದರು=ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ, ವೈಷಮ್ಯ ದ್ವೇಷಾಸೂಯವಿಲ್ಲ=ವೈಷಮ್ಯ=ಜನರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ತೋರಿಸುವದು, ದ್ವೇಷ=ಶತ್ರುವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವುದು, ಅಸೂಯೆ=ಹೊಟ್ಟಿಯಕಿಚ್ಚು; ಇವುಗಳಿಲ್ಲವು. ಸುಧರ್ಮನಾಮಕ=ಸುಧರ್ಮನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸರ್ವರನು, ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ, ಸಂತಯಿಸುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಾಂತದಲಿ=ಬ್ರಹ್ಮ ಕಲ್ಪದ ಅವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವೇದಾಗಮ್ಯ=ವೇದಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲ=ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲನು, ತ್ರಿವಿಧರಿಗೆ=ಮೂರುವಿಧ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಗೂ ಅವರವರ ನಿಜಗತಿಯ=ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾದ ಗತಿಯನ್ನು, ಸುಮ್ಮನೀವನು= ಅವರವರಿಗೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸದೇ ಮೌನದಿಂದ ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಜೀವರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವಾಗಲಿ, ಅಸೂಯೆಯಾಗಲಿ, ವಂಚನೆಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಮವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ತಮೋಯೋಗ್ಯರು ಮುಕ್ತಿ ಯೋಗ್ಯರೆಂಬ ಭೇದವೇನು ಅವರ ಗತಿ ಏನೆಂದರೆ, ತನ್ನ ವಂಚನೆಯಿಂದ ಫಲವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರವರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಮುಕ್ತಿ ಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಮಧ್ಯಮರಿಗೆ, ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರವನ್ನೂ, ತಮೋಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ತಮಸ್ಸನ್ನೂ ಮೂವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಲ್ಪಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಅವರವರಿಗೆ ಕೊಡುವನು. ಇಂತಹಾ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲನು, ವೇದಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು.

ಭಕ್ತಾಪರಾಧಸಹಿಷ್ಣು ಸಂಧಿ ಎಂಬ ೨೨ನೆಯ ಸಂಧಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಮುಗಿದುದು.

|| ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||